

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління

Кафедра економічної теорії

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Економічна аналітика
051 Економіка

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Економічна аналітика регіонального розвитку в Україні»

здобувачки Лісовець Ірини Сергіївни _____

Науковий керівник: кандидат екон. наук, доц. Колядич О.І.

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: доктор екон. наук, проф. Кириленко В.І.

Київ 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління

Кафедра економічної теорії

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Економічна аналітика
051 Економіка

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

(підпис) (ініціали, прізвище)

20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

(підпис) (ініціали, прізвище)

20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
здобувачу вищої освіти Лісовець Ірини Сергіївни
денної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Економічна аналітика регіонального розвитку в Україні»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "6" березня 2023 р. № 428-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах статистичних даних з відкритих джерел

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретико-методологічні основи регіонального розвитку
Розділ 2	Аналіз регіонального розвитку в Україні
Розділ 3	Напрями вдосконалення та оптимізації регіонального розвитку в Україні

Об'єкт дослідження:	економічний розвиток регіонів України
Предмет дослідження:	економічна аналітика стану та потенціалу регіонального розвитку України
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	розкриття можливостей застосування аналітичних інструментів ефективного державного регулювання регіонального розвитку у виявленні економічного потенціалу різних регіонів України

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Визначити сутність та особливості підходів до трактування регіонального розвитку, проаналізувати основні концепції та моделі інноваційного розвитку регіонів та виокремити оптимальну модель для України.
У розділі 2	Дослідити особливості регіонального розвитку в Україні, проаналізувати динаміку даних про стан економіки України на регіональному рівні, включаючи дані про ВРП, інвестиції, рівень безробіття та інші соціально-економічні показники, оцінити ефективність регіонального розвитку та виявити проблеми, з якими стикаються регіони України.
У розділі 3	Дослідити ефективність регіональної політики, виокремити заходи щодо вдосконалення стратегії розвитку регіонів в умовах війни та повоєнного відновлення.

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

(ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

(ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 72 сторінки, 3 таблиці, 10 рисунків, список використаних джерел з 41 найменувань, додатки.

«Економічна аналітика регіонального розвитку в Україні»

Об'єктом дослідження є економічний розвиток регіонів України.

Предметом дослідження є економічна аналітика стану та потенціалу регіонального розвитку в Україні.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – розкриття можливостей застосування аналітичних інструментів ефективного державного регулювання регіонального розвитку у виявленні економічного потенціалу різних регіонів України.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- визначити сутність та особливості підходів до трактування регіонального розвитку;
- проаналізувати основні концепції та моделі інноваційного розвитку регіонів та виокремити оптимальну модель для України;
- розглянути досвід розвитку регіональної економіки в деяких високорозвинутих країнах та виявити найуспішніші практики, які можуть бути застосовані в Україні;
- дослідити особливості регіонального розвитку в Україні;
- проаналізувати динаміку даних про стан економіки України на регіональному рівні, включаючи дані про ВРП, інвестиції, рівень безробіття та інші соціально-економічні показники;
- оцінити ефективність регіонального розвитку та виявити проблеми, з якими стикаються регіони України;
- проаналізувати інноваційний розвиток регіонів та запропонувати заходи щодо його покращення;
- дослідити ефективність регіональної політики;

- виокремити заходи щодо вдосконалення стратегії розвитку регіонів в умовах війни та повоєнного відновлення.

Практичне значення отриманих результатів. Результати можуть бути використані для визначення пріоритетних напрямків у розвитку регіональної економіки, слугувати початковою точкою для подальших наукових досліджень. Отримані результати також можуть бути використані бізнесовими структурами та інвесторами для прийняття рішень про вкладення капіталу в ті чи інші регіони України, а також для визначення потенціалу та ризиків бізнес-проектів у різних регіонах.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2023.

Рік захисту роботи 2023.

Ключові слова: аналіз, інновації, кластер, концепція, регіональний розвиток, регіональна політика, стратегія.

В і д г у к
про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету економіки та управління
освітньо-професійної програми 6Е07 «Економічна аналітика»
Лісовець Ірини Сергіївни

на тему: **«Економічна аналітика регіонального розвитку в Україні»**

1. *Актуальність теми.* Тема «Економічна аналітика регіонального розвитку в Україні» є актуальною, насамперед, враховуючи масштабні руйнування інфраструктури, економічних потужностей реальної економіки, структурних змін у ресурсному потенціалі та інших факторів руйнівного характеру російсько-української війни. Розвиток регіонів України, на сьогоднішній день, потребує ретельного аналізу в контексті повоєнної відбудови, пошуку нових кластерів розвитку, інвестиційної привабливості.

2. *Позитивні риси кваліфікаційної роботи.* Позитивними рисами роботи слід вважати: 1) Аналіз моделей інноваційного розвитку регіонів, для ймовірного застосування окремої з них для імплементації в економічну систему України; 2) «Оціночний блок» регіонального розвитку в Україні є досить ґрунтовним та аналітично виваженим; 3) Авторка надає рекомендації удосконалення стратегії розвитку регіонів в умовах війни і повоєнної відбудови в Україні

3. *Наявність самостійних розробок автора.* 1) Здійснено огляд та складено таблицю «Регіональний розвиток з позицій окремих наукових напрямів та шкіл»; 2) Проведено SWOT-аналіз моделей інноваційного розвитку регіонів; 3) Впорядковано та складено таблиці ряду показників щодо оцінки ефективності та визначення проблем регіонального розвитку в Україні; 4) Подано рекомендації удосконалення стратегії розвитку регіонів в умовах війни і повоєнної відбудови в Україні.

4. *Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій.* Окремі, означені в кваліфікаційній роботі, теоретичні висновки та практичні рекомендації мають достатньо високу операційну цінність і можуть використовуватися при розробці стратегії регіонального розвитку в Україні, інноваційного розвитку, та у подальших наукових розробках даної теми, її окремих напрямів.

5. *Наявність недоліків:* 1) незначні структурні диспропорції роботи; 2) поверхневість виконання окремих завдань роботи, зокрема досвід розвитку регіональної економіки в деяких високорозвинутих країнах, виявлення найуспішніших практик, для їх застосування в Україні; 3) порушення кореляції елементів дослідження та висновків з завданнями роботи

6. Кваліфікаційна бакалаврська робота допущенна до захисту перед Екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти з оцінкою «відмінно».

Науковий керівник
доцент, к.е.н.

Колядич О.І.

«5» квітня 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	7
1.1. Сутність підходів до трактування регіонального розвитку	7
1.2. Основні концепції та моделі інноваційного розвитку регіонів	12
1.3. Механізми стимулювання інноваційного розвитку економіки регіонів та системи його оцінки і моніторингу	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	28
2.1. Особливості регіонального розвитку	28
2.2. Оцінка ефективності та визначення проблем регіонального розвитку	30
2.3. Оцінка інноваційного розвитку регіонів.....	41
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	49
3.1. Якісні характеристики ефективної регіональної політики	49
3.2. Інструменти вдосконалення інноваційного регіонального розвитку	55
3.3. Удосконалення стратегії розвитку регіонів в умовах війни і повоєнної відбудови	60
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
ДОДАТКИ	73

ВСТУП

Економічна аналітика регіонального розвитку країни є важливим інструментом, оскільки вона допомагає визначати фактори, які впливають на економічне зростання та добробут громадян в окремих регіонах, а також виявляти сильні та слабкі сторони регіонів, що дозволяє оптимізувати процеси, скоротити нераціональні витрати та вибудувати більш ефективну політику розвитку.

Аналітика регіонального розвитку країни може допомогти у виробленні стратегії розвитку конкретних регіонів та визначенні необхідних ресурсів для її реалізації. Вона дозволяє оцінювати соціально-економічні наслідки вжитих заходів та прогнозувати їх результати. Це може бути корисним при розробці політики соціально-економічного розвитку та визначенні пріоритетних напрямків розвитку окремих регіонів.

Дослідження економічного аналізу регіонального розвитку країни є ключовим фактором для забезпечення стабільного і сталого розвитку економіки в цілому, що, у свою чергу, сприяє підвищенню рівня життя населення.

Актуальність теми. По-перше, нерівномірність розвитку регіонів може призвести до соціальних та економічних проблем, таких як міграція населення, нерівність доходів, погіршення екологічної ситуації тощо. У зв'язку з цим існує потреба в аналізі особливостей регіонального розвитку в Україні та визначенні інструментів, які можуть допомогти прискорити розвиток менш розвинених регіонів. По-друге, нині в Україні відбуваються серйозні зміни в економічній, політичній та соціальній сферах. Проведення дослідження на цю тему допоможе визначити, як ці зміни впливають на розвиток різних регіонів. По-третє, існує необхідність розробки інструментів, які можуть допомогти прискорити розвиток менш розвинених регіонів. Економічна аналітика регіонального розвитку може бути основою прийняття рішень на рівні державної політики, а також для бізнесу, який розглядає можливості інвестування в регіони.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми регіонального розвитку критично осмислюються у вітчизняних і зарубіжних наукових дослідженнях. Серед фахівців України варто виокремити роботи таких дослідників, як: М. Долішній [1],

С. Дорогунцов, Л. Чернюк, П. Борщевський [2], І. Сторонянська [3]. Аспектам вирішення багатогранних проблем формування механізмів державної підтримки регіонального розвитку присвячені праці О. Амоші [4, 5], В. Геєця [6], З. Герасимчука [7], Б. Данилишина [8], В. Захарченка [9]. Теоретичним та практичним дослідженням концепцій та політик інноваційного регіонального розвитку присвячені наукові доробки таких вітчизняних вчених, як І. Єгорова та Ю. Рижкова [10], О. Снігової [11] та зарубіжних вчених: Д. Форей, П. Девіда та Б. Холла [12], Ф. Хегі та Ф. Прота [13], Д. Кіріака, К. Коена і М. Пріора [14].

Метою роботи є розкриття можливостей застосування аналітичних інструментів ефективного державного регулювання регіонального розвитку у виявленні економічного потенціалу різних регіонів України.

Мета роботи визначила необхідність реалізації наступних дослідних завдань:

- 1) визначити сутність та особливості підходів до трактування регіонального розвитку;
- 2) проаналізувати основні концепції та моделі інноваційного розвитку регіонів та виокремити оптимальну модель для України;
- 3) розглянути досвід розвитку регіональної економіки в деяких високорозвинутих країнах та виявити найуспішніші практики, які можуть бути застосовані в Україні;
- 4) дослідити особливості регіонального розвитку в Україні;
- 5) проаналізувати динаміку даних про стан економіки України на регіональному рівні, включаючи дані про ВРП, інвестиції, рівень безробіття та інші соціально-економічні показники;
- 6) оцінити ефективність регіонального розвитку та виявити проблеми, з якими стикаються регіони України;
- 7) проаналізувати інноваційний розвиток регіонів та запропонувати заходи щодо його покращення;
- 8) дослідити ефективність регіональної політики;
- 9) виокремити заходи щодо вдосконалення стратегії розвитку регіонів в умовах війни та повоєнного відновлення.

Об'єктом дослідження є економічний розвиток регіонів України.

Предметом дослідження є економічна аналітика стану та потенціалу регіонального розвитку в Україні.

Методологія дослідження. У кваліфікаційній роботі бакалавра був застосований комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: 1) аналізу та синтезу – для визначення існуючої системи регіонального розвитку в Україні, виділення її переваг та недоліків, а також для визначення інструментів, які можуть бути використані для покращення цього процесу; 2) порівняльного аналізу - для вивчення досвіду інших країн у галузі регіонального розвитку та виявлення найбільш ефективних інструментів та методів; 3) експертних оцінок – для визначення пріоритетів розвитку регіонів України та виявлення найефективніших інструментів для їх реалізації; 4) статистичного аналізу – для вивчення економічних, соціальних, політичних та демографічних факторів, що впливають на регіональний розвиток в Україні.

Комбінація цих методів дозволила більш повно та об'єктивно дослідити особливості регіонального розвитку в Україні та визначити інструменти його вдосконалення.

Теоретична значущість. Результати дослідження можуть сприяти поглибленню теоретичних уявлень про механізми регіонального розвитку, допомогти визначити фактори, що сприяють зростанню економіки в різних регіонах, а також виявити проблемні галузі та запропонувати рішення щодо їх усунення.

Методологічна значущість дослідження полягає в тому, що воно може бути покладено в основу розробки нових методик або внесення коригувань до існуючих.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані для визначення пріоритетних напрямків у розвитку регіональної економіки, слугувати початковою точкою для подальших наукових досліджень. Отримані результати також можуть бути використані бізнесовими структурами та інвесторами для прийняття рішень про вкладення капіталу в ті чи

інші регіони України, а також для визначення потенціалу та ризиків бізнес-проектів у різних регіонах.

Для проведення дослідження на тему «Економічна аналітика регіонального розвитку в Україні» була використана така інформаційна база:

- Статистичні дані про регіональний розвиток України, які були одержані зі звітів та публікацій Державної служби статистики України, Національного банку України тощо.
- Дані та аналітичні матеріали від міжнародних організацій, що займаються дослідженням економічного розвитку та регіональної політики, таких як Світовий банк, Організація економічного співробітництва та розвитку.
- Публікації українських та зарубіжних дослідників у галузі економіки та регіональної політики.
- Закони та інші нормативні документи, що регулюють регіональну політику в Україні, викладені на офіційних сайтах державних органів України.
- Інтерв'ю та опитування експертів в галузі економіки та регіональної політики.
- Інформація про бізнес-середовище та інвестиційний клімат у різних регіонах України, отримана зі звітів бізнес-асоціацій та експертних оцінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

1.1 Сутність підходів до трактування регіонального розвитку

Визначення поняття "регіону" є важливим кроком у дослідженні регіонального розвитку. У Великому тлумачному словнику української мови подається визначення: «Регіон – певна територіальна одиниця (район, область, зона), що вирізняється з-поміж інших таких же одиниць специфічними рисами географічними, геологічними, етнографічними, економічними та ін.» [21].

Для дослідження та оцінки економічного потенціалу регіонів, в контексті посилення державного регулювання, в даній роботі буде використаний адміністративно-територіальний підхід. Цей підхід до трактування сутності регіону використовують і вітчизняні вчені, та визначають регіон як «територіальне утворення, яке має чітко окреслені адміністративні кордони, в межах яких відтворюються соціальні та економічні процеси забезпечення життєдіяльності населення, обумовлені місцем регіону в системі територіального і суспільного поділу праці» [20].

Термін «розвиток» часто вживається у різних поєднаннях: економічний розвиток, соціально-економічний розвиток, розвиток регіону тощо. Під розвитком розуміється будь-яка прогресивна зміна в економічній сфері. Якщо зміна кількісна – то говорять про економічне зростання, якщо якісна – про структурні зміни, а якщо комплексна – то про цілісний розвиток регіону [15].

Регіональний розвиток – це комплексний процес, який включає економічне, соціальне та екологічне зростання територій. Регіональний розвиток є важливим елементом у розвитку національної економіки, оскільки дозволяє скорочувати диспропорції між різними регіонами країни та стимулювати економічне зростання.

Різні економічні школи пропонують різні підходи до теорії регіонального розвитку. Нижче наведено огляд деяких з цих шкіл та їх підходів до теорії регіонального розвитку (Табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Регіональний розвиток з позицій деяких економічних шкіл

Економічна школа	Представники	Сутність підходу
Неокласична	Альфред Маршалл, Вільфредо Парето, Джон Кларк, Ірвінг Фішер	Неокласичний підхід до регіонального розвитку передбачає, що регіони можуть розвиватися завдяки їх конкурентоспроможності, яка залежить від виробничих ресурсів, технологій та трудових ресурсів, що знаходяться у регіоні. У цій економічній школі регіональний розвиток пояснюється через закони ринку, такі як закон попиту та пропозиції.
Марксистська	Карл Маркс, Фрідріх Енгельс	Марксистський підхід до регіонального розвитку передбачає, що регіональний розвиток залежить від експлуатації робочих класів та процесу акумуляції капіталу. У цій економічній школі регіональний розвиток пояснюється через соціально-економічні відносини у регіоні, включаючи класову боротьбу та відносини між капіталом та працею.
Девелопменталістська	Артур Люїс, Гуннар Мюрдаль, Альберт Хіршман	Девелопменталістська школа вважає, що регіональний розвиток має бути стимульований державною політикою, спрямованою на створення інфраструктури, впровадження нових технологій, сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, а також залучення іноземних інвестицій. Основний акцент робиться на створення сприятливого інвестиційного середовища, що дозволить залучити інвесторів і створити нові робочі місця.
Шумпетеріанська	Йозеф Шумпетер	Шумпетеріанська школа вважає, що регіональний розвиток залежить від рівня інновацій та технологічного прогресу. Ця школа підтримує активну державну політику, спрямовану на підтримку досліджень та розробок, а також створення умов для виникнення нових інноваційних компаній. Такий підхід дозволить створити нові технології та залучити інвестиції для їх впровадження, що стимулює регіональне зростання.

Продовження таблиці 1.1

Кейнсіанська	Джон Мейнард Кейнс, Джон Хікс, Пол Самуельсон, Джеймс Тобін	Кейнсіанська школа вважає, що державна політика має спрямовуватись на підтримку споживчого попиту, щоб стимулювати економічне зростання. Для досягнення цієї мети необхідно створити робочі місця, скоротити безробіття та покращити рівень життя населення. Кейнсіанський підхід до регіонального розвитку передбачає використання державних інвестицій та стимулювання місцевого економічного зростання через державні закупівлі та інші заходи.
Інституційна	Дуглас Норт, Рональд Коуз, Олівер Вільямсон	Інституційний підхід до регіонального розвитку передбачає, що інститути, такі як закони, правила та норми поведінки, відіграють ключову роль у розвитку регіонів. У цій економічній школі регіональний розвиток пояснюється через інституційні фактори, такі як політична стабільність, право на власність та доступ до фінансових ресурсів.

Джерело: розроблено автором

Кожна з цих економічних шкіл має свій підхід до регіонального розвитку та свої методи досягнення цієї мети. Проте важливо розуміти, що будь-який підхід має бути адаптований до конкретних умов регіону, враховуючи його потреби та можливості.

Регіональний розвиток – це режим функціонування регіону, орієнтований на позитивну динаміку всіх основних параметрів рівня життя, яка забезпечена стійким та збалансованим відтворенням господарського, ресурсного, економічного, соціально-демографічного потенціалами [16].

Розвиток регіону зазвичай розглядається з точки зору низки соціальних та економічних завдань: зростання виробництва, доходів, зміни соціально-адміністративної структури тощо. Таке розуміння складності, яке враховує ряд факторів, що характеризують суспільство, культуру та економіку, а також низку якісних і кількісних характеристик, принципово відрізняє розвиток від зростання. Цілі регіонального менеджменту в різних країнах різні. Загальна риса полягає в тому, що першочерговою метою є підвищення якості життя населення, включаючи покращення рівня здоров'я населення, збільшення тривалості життя, підвищення

якості освіти, поліпшення стану навколишнього середовища, підвищення доходів населення. Цілі можуть бути довгостроковими і короткостроковими. Прикладами довгострокових цілей можуть бути: створення інформаційного суспільства, нові робочі місця для висококваліфікованих спеціалістів. Прикладами короткострокових цілей є зростання ВРП у певному кварталі, зростання виробництва, вихід з кризи. Відповідно до цілей вибудовується і система критеріїв та показників, якими вони досягаються.

Регіональний розвиток може бути стимульований як державними, так і приватними ініціативами. Вони можуть включати низку заходів, таких як інвестування в різні галузі економіки, розвиток транспортної та комунікаційної інфраструктури, освітніх та медичних установ, підтримку малого та середнього бізнесу, підвищення кваліфікації робочої сили та багато іншого.

Мета регіонального розвитку полягає в тому, щоб створити сприятливі умови для сталого розвитку регіону та забезпечити високий рівень життя його мешканців. Крім того, регіональний розвиток може сприяти більш рівномірному розподілу економічного та соціального розвитку по всій країні, знижуючи ризики нерівності.

Регіональний розвиток залежить від багатьох чинників як економічних, так і соціальних. Деякі з основних факторів, що впливають на регіональний розвиток включають географічне розташування, природні ресурси, інфраструктуру, економіку, освіту, культуру, державну політику, соціальні умови, політичну стабільність та інновації. Успішний регіональний розвиток потребує врахування всіх цих факторів і створення збалансованої стратегії розвитку, яка поєднує в собі як економічні, так і соціальні аспекти. Крім того, важливо враховувати специфічні особливості кожного регіону, такі як його історичний, культурний та природний потенціал.

Основними принципами політики регіонального розвитку є:

- диференціація: кожен регіон є унікальним і має свої особливості, які необхідно враховувати при розробці стратегії регіонального розвитку;

- інтеграція: необхідно враховувати взаємодію регіону з іншими регіонами та світовою економікою;
- партнерство: важлива спільна робота державних та приватних структур, а також громадян та громадських організацій у розвитку регіону;
- збалансованість: необхідно досягати балансу між економічним, соціальним та екологічним розвитком регіону;
- відкритість: необхідно створювати умови для взаємодії регіону з іншими регіонами та світовою економікою, а також залучення інвестицій та туризму;
- стійкість: необхідно враховувати стійкість регіону у довгостроковій перспективі та знижувати вразливість регіону до економічних та екологічних ризиків;
- гнучкість: необхідно враховувати зміни зовнішнього та внутрішнього середовища та швидко реагувати на них, а також вміти коригувати стратегію розвитку регіону відповідно до умов, що змінюються;
- ефективність: необхідно досягати максимальної ефективності використання ресурсів регіону та підвищувати конкурентоспроможність регіону на ринку.

Зростання економіки та покращення якості життя мешканців є головною метою регіонального розвитку. Однак, для досягнення цих цілей необхідно забезпечити сталість розвитку, щоб попередити виснаження природних ресурсів та інших негативних наслідків. Основною метою сталого регіонального розвитку є забезпечення балансу між економічним зростанням, збереженням природних ресурсів та соціальної справедливості. Цей підхід передбачає використання інноваційних технологій, збільшення продуктивності праці, розвиток інфраструктури та збільшення інвестицій у регіони. Українські дослідники визначають сталий розвиток регіону як «процес постійного перетворення якісних та кількісних характеристик регіональної соціо-еколого-економічної системи, спрямованого на досягнення динамічної рівноваги між суспільством, економікою

та довкіллям, що забезпечує при цьому добробут нинішніх та майбутніх поколінь» [7].

1.2 Основні концепції та моделі інноваційного розвитку регіонів

Сучасне суспільство вимагає постійних змін і розвитку в різних галузях економіки, науки та технологій. Інновації стали важливою складовою економічного розвитку країни, їх впровадження дозволяє підвищити конкурентоспроможність і забезпечити стає економічне зростання. Ключовою умовою реалізації інноваційного потенціалу є наявність національної інноваційної системи.

Концепція національної інноваційної системи розроблена такими вченими як Крістофер Фріман та Річард Нельсон, є важливим інструментом для розвитку інноваційної економіки в країні. Ця концепція базується на ідеї про те, що інноваційний розвиток залежить від взаємодії багатьох учасників, включаючи державні органи, наукові інститути, компанії та суспільство загалом. Вона передбачає створення сприятливих умов розвитку інновацій і підтримки інноваційної діяльності.

Автори концепції виділяють кілька ключових елементів, необхідних для формування ефективної національної інноваційної системи. Вони включають наукові дослідження та розробки, інноваційну інфраструктуру, фінансування та урядову підтримку.

Крістофер Фріман та Річард Нельсон, зокрема, зробили значний внесок у розвиток теорії національних інноваційних систем. Вони звернули увагу на те, що успішний інноваційний розвиток не залежить тільки від наявності нових технологій та знань, а й від інституційного середовища та взаємодії між учасниками інноваційної системи. На думку Нельсона, національна інноваційна

система являє собою «систему національних інститутів, взаємодія яких визначає ефективність інноваційної діяльності національних фірм» [17].

Реалізація інноваційного потенціалу вимагає відповідної системи, що забезпечує підтримку та розвиток інноваційної діяльності. Інноваційна система може бути різного рівня та масштабу, в залежності від її об'єкту та території функціонування.

Інноваційний розвиток регіонів - це процес, спрямований на створення сприятливих умов для зростання та розвитку інноваційної економіки в регіоні. Це включає підтримку розвитку наукових досліджень і розробок, стимулювання підприємництва та створення інноваційної інфраструктури.

Регіональна інноваційна система (RIS) – це комплекс взаємопов'язаних елементів та структур, створених у регіоні з метою стимулювання інноваційної діяльності, створення нових продуктів та послуг, а також підвищення конкурентоспроможності регіону.

Структура регіональної інноваційної системи включає наступні елементи:

- інноваційна інфраструктура, яка включає інноваційні центри, бізнес-інкубатори, технопарки, наукові парки, інноваційні фонди та інші інститути, які підтримують розвиток інновацій у регіоні;
- освітні та наукові організації, які включають університети, науково-дослідні інститути та центри, технічні вузи та інші освітні установи, які сприяють розвитку науково-технічного потенціалу регіону;
- підприємства та бізнес-структури, які є потенційними інвесторами в інноваційні проекти та партнерами для наукових та науково-виробничих організацій;
- державні органи, які здійснюють регулювання та підтримку інноваційної діяльності у регіоні, створення інфраструктури, фінансування наукових та інноваційних проектів, а також контроль та оцінку ефективності інноваційних програм та проектів;

- система комунікацій та інформаційного обміну, що забезпечує ефективну взаємодію між учасниками інноваційної системи та дозволяє швидко реагувати на зміни у науково-технічній сфері.

Структура РІС може бути організована по-різному залежно від конкретного регіону та його потреб. Проте загалом РІС організована у вигляді мережі взаємопов'язаних елементів, які співпрацюють, щоб забезпечити підтримку інноваційної діяльності в регіоні. Така структура може забезпечити ефективну взаємодію між усіма учасниками РІС та сприяти розвитку інновацій та конкурентоспроможності регіону.

Ключовими завданнями регіональної інноваційної системи є: створення та підтримка інфраструктури для інноваційної діяльності, яка включає центри трансферу технологій, інкубатори, наукові парки, інноваційні фонди та інші інститути; розвиток науково-технічного потенціалу регіону шляхом створення умов для наукових та дослідницьких організацій, а також підтримки освітніх установ та науково-технічної інфраструктури; підтримка малого та середнього бізнесу у сфері інновацій шляхом надання фінансових та організаційних ресурсів, навчання та консультацій, а також створення умов для розвитку мережі контактів між науковими, державними та бізнес-структурами; підтримка інноваційних проектів та програм шляхом надання грантів, субсидій, пільг та інших форм фінансування та оцінки ефективності інноваційних проектів; створення умов для ефективного інформаційного обміну та комунікації між учасниками регіональної інноваційної системи.

Концепції регіонального розвитку є ключовим інструментом для забезпечення економічного розвитку різних територій та регіонів. Характеристика новітніх концепцій представлена в табл 1.2.

Таблиця 1.2 – Характеристика концепцій регіонального розвитку

Назва концепції	Характеристика
Концепція регіонального інноваційного розвитку	Головною метою цієї концепції є підвищення економічної конкурентоспроможності регіонів, забезпечення сталого економічного зростання та належного рівня життя населення. Для досягнення цих цілей, концепція регіонального інноваційного розвитку передбачає створення умов для сприяння інноваційних

Продовження таблиці 1.2

	процесів, що забезпечать розвиток нових технологій, підвищення конкурентоспроможності та рівня життя мешканців регіону. Основні складові концепції регіонального інноваційного розвитку: • Розвиток інфраструктури та мережі інноваційних центрів, що слугують важливим майданчиком для створення та розвитку нових інноваційних проектів. • Сприяння створенню та розвитку інноваційних підприємств, що дозволяє створити робочі місця та підвищити рівень життя мешканців регіону. • Розвиток освітньої системи, яка забезпечує підготовку кваліфікованих кадрів, здатних працювати у високотехнологічних галузях. • Фінансування та підтримка інноваційних проектів, що дозволяє створити сприятливі умови для розвитку інноваційних ідей та їх реалізації. Створення сприятливого інвестиційного клімату в регіоні, що приверне інвестиції.
Концепція кластерного інноваційного розвитку	Була запропонована Майклом Портером у 1990-х роках і з того часу вона стала широко використовуваною у різних країнах для підтримки економічного розвитку. Портер висунув ідею, що взаємодія між компаніями, науковими установами та державними інституціями в рамках територіальних кластерів дозволяє збільшити продуктивність та конкурентоспроможність підприємств у регіоні. У своїх роботах Портер приділяє особливу увагу як економічним, так і соціальним та інституційним аспектам розвитку кластерів. Він вважає, що для успішного формування кластера необхідна ефективна система управління, яка зможе забезпечити спільну роботу компаній, наукових установ та державних органів, а також захистити інтереси всіх учасників. Крім того, Портер акцентує увагу на необхідності участі держави у процесі формування та розвитку кластерів. Він вважає, що державні інститути можуть сприяти формуванню кластерів шляхом створення сприятливих податкових, правових та фінансових умов, а також наданням грантів на дослідження та розробки. Підхід сприяє розвитку технологічних кластерів, які можуть призвести до створення нових промислових галузей та розвитку нових ринків.
Концепція регіону, що навчається	Це підхід до розвитку регіону, заснований на принципі постійного навчання та розвитку його населення та інститутів. Вона передбачає, що економічне зростання та процвітання можуть бути досягнуті шляхом створення інноваційної екосистеми, яка сприяє формуванню та розповсюдженню нових знань, технологій та навичок у регіоні. Відповідно до цієї концепції, для того, щоб регіон міг ефективно конкурувати на світовій арені, необхідно створити сприятливі умови для залучення та утримання висококваліфікованих фахівців, а також для розвитку інноваційної інфраструктури, яка забезпечує передачу знань та технологій між підприємствами, навчальними закладами та дослідницькими інститутами. Основними елементами концепції «навчання» регіону є:

Продовження таблиці 1.2

	• розвиток освітньої системи, яка готує висококваліфікованих спеціалістів та забезпечує постійне підвищення кваліфікації працюючих; • створення та розвиток дослідницьких центрів, технопарків та інкубаторів, які сприяють комерціалізації наукових розробок та стимулюють інноваційну активність; • залучення інвестицій в інноваційні проекти та розвиток секторів економіки, які сприяють зростанню знань та навичок населення регіону; створення сприятливих умов для розвитку бізнесу, малого та середнього підприємництва, що дозволяє залучати та утримувати талановитих фахівців у регіоні.
Концепція smart-спеціалізації регіонів	Стратегічний підхід до розвитку регіонів, заснований на виявленні унікальних конкурентних переваг та їх використанні для створення інноваційної економіки. Цей підхід ґрунтується на ідеї, що кожен регіон має свої унікальні сильні сторони та можливості для розвитку. Ці можливості можуть бути пов'язані з наявністю певних інфраструктурних об'єктів, із високою концентрацією певних галузей промисловості, з унікальними ресурсами тощо. Smart-спеціалізація пропонує регіонам провести аналіз своїх конкурентних переваг та можливостей, а потім зосередити свої зусилля на розвитку тих галузей, які можуть найефективніше використовувати ці переваги. В рамках smart-спеціалізації регіони можуть використовувати інструменти, такі як кластерний аналіз, стратегічне планування, інноваційні заходи тощо для підтримки розвитку своїх спеціалізацій та підвищення конкурентоспроможності. Д. Форей, П. Девід, Б. Холл визначили процес виявлення «розумних» спеціалізацій як процес навчання для виявлення дослідницьких та інноваційних областей регіону, в яких він може досягти успіху.

Джерело: розроблено автором на основі [12, 17-18]

Інноваційний розвиток регіонів є ключовим фактором для забезпечення сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Для досягнення цієї мети існують різні моделі інноваційного розвитку регіонів. SWOT-аналіз моделей представлений в табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – SWOT-аналіз моделей інноваційного розвитку регіонів

Модель	Сильні сторони	Слабкі сторони
Модель «інноваційний екосистемний підхід»	Враховує всі аспекти інноваційного процесу від ідеї до комерціалізації. Враховує думку та інтереси всіх зацікавлених сторін в екосистемі, таких як держава, бізнес та наукові установи.	Складність щодо оцінки впливу окремих елементів екосистеми на інноваційний процес. Необхідність враховувати безліч факторів, що може призвести до додаткових витрат. Необхідність постійного моніторингу та оцінки ефективності екосистеми.

Продовження таблиці 1.3

Модель «інноваційна стратегія територіального розвитку»	Враховує специфіку території та місцевих ресурсів для формування інноваційної стратегії. Стимулює розвиток інновацій на місцевому рівні, що може призвести до збільшення конкурентоспроможності регіону загалом. Враховує інтереси всіх зацікавлених сторін у розвитку території.	Необхідність урахування всіх факторів, які можуть впливати на інноваційний процес. Необхідність постійного моніторингу та оцінки ефективності стратегії. Може бути обмежена доступністю ресурсів та технологій для території.
Модель «інноваційні кластери»	Стимулює взаємодію між компаніями, науковцями та іншими зацікавленими сторонами. Збільшує ймовірність успіху інноваційного проекту завдяки концентрації ресурсів та експертизи у кластері. Дозволяє підвищити конкурентоспроможність компаній та регіону в цілому.	Може призвести до виникнення монополії у кластері, що може перешкоджати конкуренції. Можливі складнощі при формуванні та управлінні кластером. Вимагає певної кількості підприємств та фахівців для створення і розвитку кластера.
Модель «інноваційна економіка на базі знань»	Орієнтована на знання та їх використання в економіці. Стимулює розвиток інтелектуальної власності та інноваційних технологій. Збільшує конкурентоспроможність підприємств з допомогою розвитку інтелектуального капіталу.	Необхідність у значних інвестиціях у науково-технічний прогрес та освіту. Необхідність розвитку системи передачі знань та компетенцій між учасниками економіки. Може бути складною для реалізації в країнах з недостатнім рівнем розвитку освіти та науково-технічного потенціалу.
Модель «інноваційного прориву»	Орієнтована на розвиток нових технологій та вирішення складних завдань в економіці. Дозволяє швидко досягти значних результатів у інноваційному процесі. Може стимулювати розвиток інших галузей та інновацій.	Можливі великі витрати на дослідження та розробки. Необхідність забезпечення високого рівня кваліфікації спеціалістів та доступу до сучасної інфраструктури. Може бути обмежена доступністю технологій та ресурсів.
Модель «змішаної економіки»	Поєднує переваги ринкової та планової економічних моделей. Враховує інтереси держави та бізнесу, забезпечуючи баланс між ними. Дозволяє регулювати економіку та підвищувати конкурентоспроможність компаній.	Може бути пов'язана з бюрократичними процедурами та недоліком гнучкості. Необхідність постійної оцінки ефективності економічної політики та її коригування. Може призвести до конфліктів між державою та бізнесом.

Продовження таблиці 1.3

Модель «зеленого» економічного розвитку	Орієнтована на вирішення екологічних проблем та сталий розвиток. Стимулює створення екологічно чистих технологій та інфраструктури. Дозволяє підвищити конкурентоспроможність компаній на світовому ринку.	Необхідні додаткові витрати на використання екологічних технологій. Необхідність зміни поведінки споживачів та компаній щодо екології. Може призвести до обмеження вибору та підвищення цін на продукти та послуги.
Triple Helix Model	Поєднує в собі знання, ресурси та досвід держави, бізнесу та академічних інститутів. Дозволяє створити ефективну інноваційну екосистему та підвищити конкурентоспроможність компаній. Стимулює розвиток спільних проектів та комерціалізацію наукових розробок.	Можливо пов'язані з труднощами у встановленні та підтримці партнерських відносин. Необхідність забезпечення збалансованості інтересів та цілей усіх учасників. Можливо складна для реалізації у країнах з недостатнім рівнем розвитку науково-технічного потенціалу.
4 Helix Model	Включає четвертий компонент - громадянське суспільство, що дозволяє підвищити ефективність і демократичність інноваційного процесу. Враховує інтереси всіх учасників екосистеми, включаючи кінцевих споживачів. Стимулює створення інновацій, спрямованих на вирішення соціальних проблем та підвищення якості життя.	Може бути пов'язана з труднощами у встановленні та підтримці партнерських відносин між усіма учасниками. Необхідність забезпечення балансу між інтересами всіх компонентів моделі. Можливо складна для реалізації в умовах недостатнього рівня розвитку громадянського суспільства.
Модель	Можливості	Загрози
Модель «інноваційний екосистемний підхід»	Створення стійкої інноваційної екосистеми, здатної швидко адаптуватися до змін ринку. Підвищення конкурентоспроможності підприємств. Розробка інноваційних продуктів та послуг, які задовольняють потреби ринку. Залучення інвестицій у інноваційний сектор.	Недостатнє фінансування інноваційної екосистеми. Необхідність забезпечення збалансованості інтересів усіх учасників. Складнощі у встановленні та підтримці партнерських відносин між усіма учасниками.

Продовження таблиці 1.3

Модель «інноваційна стратегія територіального розвитку»	Створення інноваційного кластера, здатного привернути увагу інвесторів. Розвиток території через інновації та технологічні прориви. Зміцнення технологічної бази та підвищення конкурентоспроможності компаній на світовому ринку.	Недостатня підтримка держави щодо створення інноваційної екосистеми на території. Необхідність залучення висококваліфікованих фахівців та створення сприятливих умов для їхньої роботи та життя. Можливість конкуренції з іншими регіонами.
Модель «інноваційні кластери»	Створення сильної інноваційної екосистеми з урахуванням кластера. Взаємодія між компаніями, інститутами та університетами, які можуть допомогти з розвитком кластера. Розвиток технологічних кластерів, здатних залучити інвесторів та талановитих спеціалістів.	Обмеження вибору та збільшення цін на продукти та послуги усередині кластера. Необхідність забезпечення збалансованості інтересів усіх учасників кластера. Недостатнє фінансування у розвиток кластера.
Модель «інноваційна економіка на базі знань»	Створення висококваліфікованих робочих місць. Розвиток наукових та інноваційних досліджень та розробок. Розширення бази знань та експертизи у різних галузях економіки. Збільшення конкурентоспроможності підприємств та зростання економіки загалом.	Недостатня підготовка кадрів у сфері науки та технологій. Необхідність високої інвестиційної вкладеності у розробку та впровадження нових технологій. Ризик витоку знань та технологій за кордон.
Модель «інноваційного прориву»	Створення революційних технологій та продуктів, здатних змінити існуючі галузі економіки. Збільшення конкурентоспроможності компаній та зміцнення їх позицій на світовому ринку. Зростання економіки загалом.	Високий рівень інвестиційної вкладеності у розробку нових технологій. Ризик невдалих інновацій, які можуть спричинити збитки. Необхідність постійного інвестування у наукові дослідження та розробки.
Модель «змішаної економіки»	Створення більш стабільної та стійкої економічної системи. Різноманітність галузей економіки та джерел доходів. Зменшення залежності зовнішніх економічних чинників.	Ризик створення монопольних позицій в окремих секторах економіки. Необхідність балансування інтересів приватного та державного секторів економіки. Ризик недостатньої конкуренції на ринку.

Продовження таблиці 1.3

Модель «зеленого» економічного розвитку	Зменшення шкідливого впливу на довкілля та підвищення екологічної безпеки. Створення нових робочих місць у секторах зеленої економіки. Розробка та впровадження екологічно чистих технологій.	Високі витрати на впровадження екологічно чистих технологій. Необхідність переходу від існуючої економічної моделі до зеленої економіки.
Triple Helix Model	Сприяння розвитку інноваційних проектів та стимулювання економічного зростання. Збільшення взаємодії між державою, бізнесом та академічними колами. Створення умов розвитку високотехнологічних галузей економіки.	Ризик виникнення конфліктів між учасниками системи у зв'язку з різними інтересами. Недостатня взаємодія та співпраця між учасниками. Необхідність сталої фінансової та організаційної підтримки з боку держави.
4 Helix Model	Збільшення взаємодії між державою, бізнесом, академічними колами та громадянським суспільством. Створення умов розвитку інноваційних проектів і стимулювання економічного зростання. Збільшення ефективності реалізації проектів та зниження ризиків невдач.	Необхідність балансування інтересів різних учасників системи. Ризик конфліктів між учасниками системи у зв'язку з різними інтересами. Необхідність сталої фінансової та організаційної підтримки з боку держави та інших учасників системи.

Джерело: розроблено автором

Спираючись на SWOT-аналіз моделей інноваційного розвитку регіонів можемо виділити три оптимальні моделі для України: модель «інноваційного екосистемного підходу», модель «інноваційних кластерів» та модель «зеленого» економічного розвитку.

Модель «інноваційного екосистемного підходу» орієнтована на формування інноваційної екосистеми в регіоні, яка включає взаємодію між науковими, освітніми, бізнес-структурами та державними організаціями, що є актуальним для України. Використання моделі «інноваційного екосистемного підходу» може призвести до збільшення конкурентоспроможності України на світовому ринку, забезпечення створення нових технологій та продуктів, що в свою чергу дозволить розвивати економіку та зміцнювати національну безпеку. Крім того, такий підхід сприятиме залученню талановитих молодих людей до розвитку інноваційних проектів та забезпеченню розвитку культури підприємництва в Україні.

Модель «інноваційних кластерів»: в Україні є ряд регіонів зі значним потенціалом для розвитку конкурентоспроможних кластерів. Ці кластери можуть створити умови для ефективного використання наявних ресурсів та взаємодії між підприємствами, науковими установами та владними органами. Розвиток інноваційних кластерів може допомогти збільшити обсяги виробництва та експорту, створити нові робочі місця та підвищити економічну активність в регіоні. Створення інноваційних кластерів може допомогти вирішити проблему недостатнього рівня інвестицій у наукові дослідження та інновації в Україні, об'єднавши ресурси та досвід підприємств та організацій усередині галузі чи регіону. Україна має потенціал розвитку окремих галузей, таких як ІТ, сільське господарство та металургія, які можуть стати основою для створення інноваційних кластерів. Успішними вже є кластери у сфері ІТ, зокрема Львівський та Харківський ІТ-кластери.

Модель «зеленого» економічного розвитку: Україна має значний потенціал для розвитку відновлюваної енергетики, екологічного туризму, вирощування органічної продукції та ін. Розвиток зеленої економіки може допомогти знизити негативний вплив промисловості на довкілля та забезпечити сталість економічного розвитку в майбутньому. Впровадження інноваційних технологій у сфері відновлюваної енергетики, енергозбереження та утилізації відходів може значно знизити залежність від імпорту енергоресурсів та знизити рівень забруднення довкілля.

Крім того, моделі «інноваційної економіки на базі знань» та «інноваційного прориву» також можуть бути застосовні в Україні, враховуючи потенціал для розвитку високотехнологічних секторів, таких як інформаційні технології, біотехнології, машинобудування, але їх реалізація може вимагати значних інвестицій та часу для створення необхідної інфраструктури.

Оптимальний вибір моделей інноваційного розвитку для України повинен враховувати конкретні потреби та особливості кожного регіону. Наприклад, розвиток інноваційних кластерів може бути особливо важливим для регіонів з підвищеним рівнем безробіття та низькою економічною активністю, тоді як

розвиток високотехнологічних секторів може бути більш доцільним для міст з розвинутою інфраструктурою та науково-дослідним потенціалом.

1.3 Механізми стимулювання інноваційного розвитку економіки регіонів та системи його оцінки і моніторингу

Стимулювання інноваційного розвитку економіки регіонів може здійснюватися різними механізмами: створення інноваційної інфраструктури, фінансова підтримка інновацій, податкові пільги та субсидії, навчання та підтримка молодих підприємців, залучення інвестицій у інновації.

Ці механізми можуть бути використані у різних комбінаціях залежно від потреб конкретного регіону та його економічної ситуації. Важливо, щоб вони були чітко організовані та ефективно використовувалися для досягнення цілей щодо стимулювання інноваційного розвитку економіки регіонів.

Європейський досвід доводить важливість застосування механізмів для стимулювання інноваційного розвитку економіки регіонів. Деякі з найбільш ефективних наведені нижче:

- Розробка інноваційних екосистем: створення сприятливого середовища для інновацій, яке об'єднує університети, дослідницькі центри, підприємства, владні органи і громадськість. Це можна досягти за допомогою створення інноваційних парків, агрегаторів, хабів тощо.
- Фінансування інновацій: регіональні влади можуть сприяти розвитку інновацій шляхом надання фінансової підтримки малому і середньому бізнесу, дослідницьким центрам та університетам. Це може бути здійснене через різні програми фінансування, такі як гранти, кредити, інвестиційні фонди тощо.
- Розвиток людського потенціалу: залучення та збереження талановитих людей, які є ключовими факторами успішного інноваційного розвитку. Це можна

досягти шляхом розвитку системи вищої освіти, підтримки наукових стажувань, забезпечення розвитку кваліфікаційних курсів тощо.

- Трансфер технологій: передача технологій з університетів та наукових центрів в підприємства, що сприяє створенню нових продуктів та послуг, підвищенню конкурентоспроможності підприємств і розвитку економіки регіону.
- Інноваційні закупівлі: регіональні влади можуть сприяти створенню ринку для інноваційних товарів та послуг шляхом впровадження системи інноваційних закупівель. Це дозволяє залучати малі та середні підприємства до процесу закупівель та стимулює розвиток інноваційних рішень та технологій.
- Сприяння міжнародній співпраці: обмін досвідом та технологіями між регіонами та країнами сприяє створенню нових можливостей для інноваційного розвитку. Регіональні влади можуть сприяти розвитку міжнародних контактів та стимулювати залучення іноземних інвестицій.
- Створення інноваційних клубів та спільнот: такі спільноти забезпечують спілкування між підприємцями, науковцями та іншими зацікавленими сторонами для спільного розв'язання проблем та створення нових інновацій.

Приклади застосування механізмів стимулювання інноваційного розвитку економіки регіонів в різних країнах Європи:

1) Інноваційний парк Campus SophiaTech у місті Софія-Антиполіс, Франція: цей інноваційний парк був створений з метою сприяння розвитку інноваційного екосистеми та підтримки малих та середніх підприємств. Він включає в себе лабораторії, наукові центри, спільні робочі простори для стартапів та інших підприємств, а також простори для підприємницької освіти та навчання. Сьогодні Софія Антиполіс вважається не тільки найстарішим, але й одним із найбільших технопарків у Європі: 2500 компаній-резидентів, 5,6 млрд євро обороту, 38 тис. найманих робітників.

2) Програма «Інноваційна Швеція» у регіоні Стокгольм: ця програма була створена з метою підтримки інноваційного розвитку економіки регіону. Вона включає в себе підтримку науково-дослідних проектів, залучення інвестицій та

підтримку малих та середніх підприємств. Також програма сприяє розвитку інноваційних кластерів та мереж співпраці між підприємствами та установами. Наразі шведська інноваційна модель створює ідеальні умови для стабільного розвитку багатонаціональних корпорацій та економіки у цілому.

3) Програма «Innovation and Entrepreneurship Support Programme» в Литві: ця програма була створена з метою підтримки розвитку інноваційних підприємств у країні. Вона надає фінансову підтримку науково-дослідним проектам та інноваційним підприємствам, сприяє залученню інвестицій та розвитку мереж співпраці між підприємствами та установами.

Міжнародні системи оцінки та моніторингу регіонального інноваційного розвитку є інструментами, які допомагають країнам та регіонам аналізувати та оцінювати інноваційний потенціал своїх економік. Вони дозволяють оцінити, наскільки успішно регіони використовують свої інноваційні ресурси, та пропонують рекомендації щодо покращення їхнього становища.

Оцінка інноваційного розвитку регіону може здійснюватися на основі таких характеристик:

- інвестиції у дослідження та розробки;
- кількість наукових публікацій та патентів;
- наявність інноваційної інфраструктури та екосистеми;
- рівень доступності та використання нових технологій;
- конкурентоспроможність та інноваційний потенціал бізнес-сектору;
- кількість та якість наукових та інноваційних організацій;
- кількість та якість інноваційних стартапів та малих та середніх підприємств;
- розвиток інноваційної культури та свідомості у суспільстві.

На даний час існує низка різноманітних зарубіжних та міжнародних методологій оцінки інноваційної системи в регіоні. У багатьох методиках оцінки рівня та характеристик інноваційного потенціалу регіонів як підсумковий показник використовується інтегральний коефіцієнт. Інтегральний коефіцієнт посилення дозволяє аналізувати та порівнювати значення в різних регіонах. Регіональна

інноваційна система – це оцінка через інноваційний потенціал, інноваційну діяльність, інноваційний розвиток. У міжнародних методологіях інноваційну систему часто оцінюють через глобальні індикатори конкурентоспроможності.

Існує кілька міжнародних систем оцінки та моніторингу регіонального інноваційного розвитку, які допомагають оцінити ефективність інноваційної діяльності регіонів та визначити напрями для її покращення. Деякі з них включають:

- Європейський індекс інновацій (The Innovation Union Scoreboard - IUS): інструмент, розроблений Європейською комісією для оцінки інноваційної діяльності у регіонах ЄС. Він оцінює інноваційну здатність та продуктивність регіонів на основі показників, таких як інвестиції у дослідження та розробки, інноваційні бізнес-кластери та інтелектуальна власність. Його мета – оцінити інноваційну продуктивність та потенціал країн-членів Європейського союзу, а також деяких інших країн. Оцінка заснована на різних показниках, включаючи рівень інвестицій у дослідження та розробки, кількість патентів та інноваційних стартапів.

- Міжнародний інноваційний рейтинг (Global Innovation Index, WIPO) – це ще один міжнародний індекс, який оцінює інноваційну продуктивність понад 100 країн. Оцінка ґрунтується на різних показниках, включаючи рівень інвестицій у дослідження та розробки, наявність інноваційної інфраструктури та екосистеми, інтелектуальну власність та інші.

- Субіндекс інноваційного розвитку (The Global Competitiveness Index - GCI) є одним із 12 субіндексів, які разом формують індекс глобальної конкурентоспроможності. Він оцінює здатність країни створювати та впроваджувати нові ідеї, технології та бізнес-моделі, а також оцінює її науковий потенціал, рівень освіти та доступність фінансування інновацій. Цей субіндекс включає такі показники, як інвестиції в НДДКР, кількість наукових публікацій і кількісні та якісні характеристики освіти. Високий рейтинг у субіндексі інноваційного розвитку свідчить про те, що країна має сильну інноваційну

екосистему, яка сприяє зростанню економіки та конкурентоспроможності у світовому масштабі.

- Індекс цифрової економіки та суспільства (Digital Economy and Society Index - DESI): цей індекс, розроблений Європейською комісією, оцінює готовність та можливості регіонів для розвитку цифрової економіки на основі показників, таких як доступність високошвидкісного інтернету, цифрові навички населення та використання цифрових технологій у бізнесі та освіті.

- Регіональний інноваційний рейтинг (Regional Innovation Scoreboard) – це індекс, який оцінює інноваційну продуктивність різних регіонів у Європейському Союзі. Він використовує такі самі показники, як і IUS, але більш поглиблено оцінює інноваційну активність у окремих регіонах.

Кожна з цих систем має свої особливості та переваги, і вибір певної системи для оцінки інноваційного розвитку регіону залежить від конкретних цілей та потреб оцінки.

Для моніторингу та аналізу регіонального інноваційного розвитку використовуються різні бази даних, такі як:

- Європейська платформа кластерного співробітництва (European Cluster Collaboration Platform) - це онлайн інструмент, який допомагає розвивати кластери, тобто групи компаній та організацій, які працюють у суміжних галузях та співпрацюють між собою.

- Платформа інноваційної політики (Innovation Policy Platform, IPP) - це онлайн-інструмент, який надає інформацію про політики та програмні заходи, спрямовані на підтримку інноваційної діяльності у різних країнах та регіонах.

- STIP COMPAS OECD - це база даних, яка містить інформацію про національні політики та стратегії в галузі науки, технологій та інновацій, що приймаються країнами-членами Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD).

- Глобальна обсерваторія інструментів науково-технічної та інноваційної політики (GO-SPIN) - це онлайн-інструмент, який надає інформацію

про різні інструменти та механізми науково-технічної та інноваційної політики у різних країнах.

Ці інструменти допомагають збирати та аналізувати дані про регіональний інноваційний розвиток, а також надають рекомендації щодо покращення політики та програм у цій галузі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

2.1 Особливості регіонального розвитку

Дослідження регіонального розвитку України в період з 1991 по 2022 роки демонструє, що рівень економічного, соціального та культурного розвитку різних регіонів України суттєво відрізняється.

Після отримання незалежності в 1991 році країна зіткнулася зі значними економічними та соціальними викликами. Реформи та зміни, що відбувалися в країні, не були однаково успішними в усіх регіонах, що привело до розриву між більш розвинутими та менш розвинутими регіонами.

Під час першого десятиріччя незалежності, розвиток країни відбувався нерівномірно, з падінням виробництва та зменшенням рівня життя. Однак у другій половині 1990-х років, деякі регіони, такі як Західна та Центральна Україна, зазнали деякого економічного зростання та розвитку.

У 2000-х роках, на фоні економічного зростання та розвитку, спостерігався деякий зріст рівня життя в Україні. Однак криза 2008-2009 років призвела до скорочення інвестицій, високого безробіття та падіння попиту на продукцію багатьох регіонів. Особливо сильно ця криза відбилася на промислових районах країни.

Конфлікт на сході України, що розпочався у 2014 році, також вплинув на регіональний розвиток країни. Цей конфлікт призвів до значного скорочення виробництва та економічного спаду в Донецькій та Луганській областях, а також до скорочення транзиту через порти Азовським морем, що негативно позначилося на економіці південних регіонів.

Незважаючи на це, у деяких випадках кризи також стимулювали розвиток регіонів. Наприклад, криза 2014 року змусила багато компаній переглянути свою

стратегію та перейти до більш ефективних моделей бізнесу, що стимулювало розвиток малого та середнього бізнесу та нових індустрій.

Після Революції гідності в 2014 році, Україна стала шукати шляхи для підвищення ефективності державного управління та стимулювання розвитку регіонів. Зокрема, було запроваджено реформу місцевого самоврядування, яка передбачає передачу більшої кількості повноважень на місцевий рівень, та забезпечення фінансової децентралізації.

Криза 2020-2021 років, пов'язана з COVID-19 також вплинула на регіональний розвиток в Україні. У зв'язку з обмежувальними заходами, введеними для боротьби з пандемією, економіка країни практично зупинилася, що призвело до значного зниження внутрішнього попиту та доходів населення.

Ця криза торкнулася практично всіх регіонів України. Деякі регіони, такі як Київ та Одеса, які залежать від туристичної індустрії, постраждали найбільше. Водночас на регіони, які залежать від сільського господарства, такі як Вінницька та Полтавська області, криза вплинула найменше. Криза також призвела до того, що багато підприємств змушені були закритися, що призвело до звільнення багатьох працівників. Це дуже вплинуло на ситуацію в регіонах, особливо в тих, де була висока залежність від галузей, пов'язаних із виробництвом та обслуговуванням.

Однак, незважаючи на труднощі, криза також стала стимулом для розвитку нових моделей бізнесу, таких як онлайн-торгівля, віддалена робота та дистанційне навчання. Це створило нові можливості для розвитку в регіонах та дозволило багатьом компаніям зберегти свої бізнеси та робочі місця.

Зараз, стан економічного та соціального розвитку різних регіонів України продовжує відрізнятися. Деякі регіони, такі як Західна та Центральна Україна, показують високі значення економічних та соціальних показників, зокрема зростання ВРП, покращення якості освіти та здоров'я населення. У той же час, інші регіони, зокрема Східна та Південна Україна, зазнають економічних труднощів та соціальних проблем, таких як високий рівень безробіття та міграції населення.

У сучасному світі, відбувається зміна економічних та соціальних парадигм, і Україна має можливість стати учасником нових глобальних процесів. Національна стратегія розвитку України на період до 2027 року передбачає ряд заходів з метою підвищення конкурентоспроможності та розвитку регіонів, зокрема, розвиток інфраструктури, підвищення якості освіти та здоров'я, створення умов для розвитку малих та середніх підприємств, залучення іноземних інвестицій та розвиток експортної сфери.

2.2 Оцінка ефективності та визначення проблем регіонального розвитку

Для аналізу регіонального розвитку в Україні можна використовувати різні критерії та напрями дослідження, такі як: економічний потенціал регіону (ВРП на душу населення, обсяг виробництва та продажів промислової продукції, кількість діючих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення, капітальні інвестиції); соціальний розвиток регіону (рівень зайнятості та безробіття, рівень життя населення); інноваційний потенціал регіону (кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, загальний обсяг витрат на виконання наукових досліджень і розробок, витрати підприємств на інновації, кількість заявок на винаходи); екологічний стан регіону (рівень забруднення навколишнього середовища, рівень використання відновлюваних джерел енергії).

Ці напрями та критерії є важливими індикаторами для оцінки економічної, соціальної та екологічної стабільності та становлять основу для прийняття рішень щодо розвитку регіонів. Наприклад, економічний потенціал регіону визначає можливості для його розвитку та привабливість для інвесторів, соціальний розвиток є важливим для забезпечення гідного рівня життя населення та підвищення соціальної відповідальності бізнесу. Аналіз інноваційного потенціалу регіону дозволяє визначити можливості для впровадження новітніх технологій та

розробки інноваційних проектів. Екологічний стан регіону має важливе значення для збереження природних ресурсів та створення здорового середовища для проживання населення. Аналіз регіонального розвитку за цими напрямками дозволяє отримати комплексну картину про стан регіону, його потенціал та можливості для розвитку.

Ефективність регіонального розвитку в Україні можна оцінити на основі економічних показників. Наприклад, порівняння рівня ВРП та ВРП душу населення різних регіонів дозволяє визначити найбільш процвітаючі і найменш розвинені регіони.

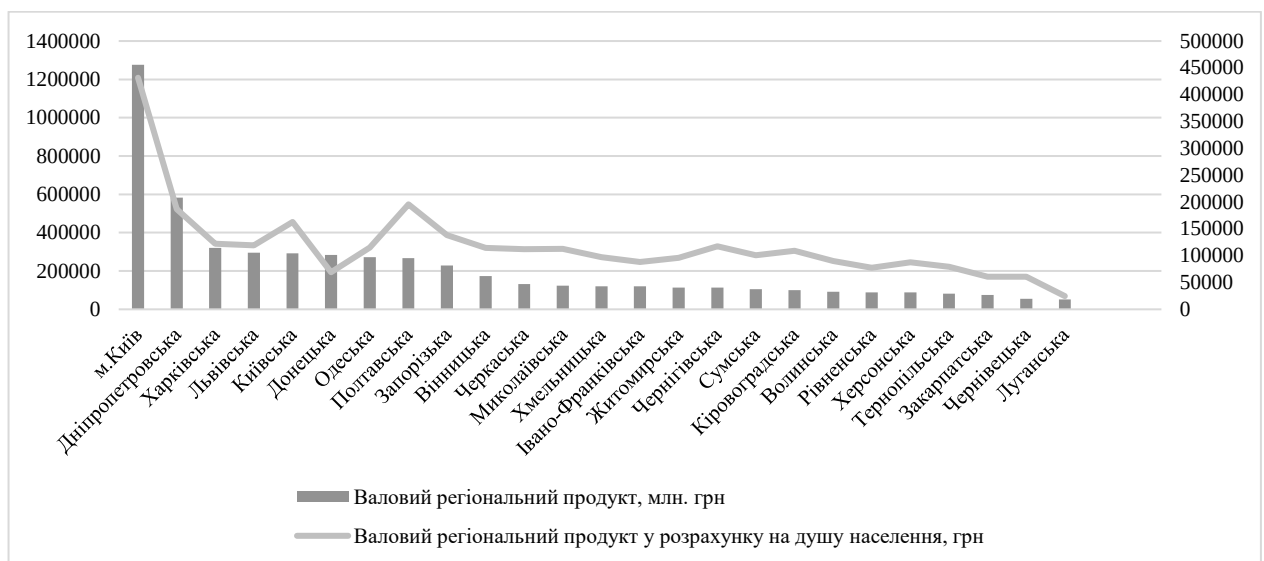

Рисунок 2.1 – Показники валового регіонального продукту та валового регіонального продукту у розрахунку на душу населення в 2021 році

Джерело: розроблено автором за даними [22]

За даними Державної служби статистики України, місто Київ має найбільший валовий регіональний продукт серед всіх регіонів України (1,3 мільярди гривень), що в декілька разів перевищує наступні за величиною Дніпропетровську, Харківську та Львівську області (рис. 2.1).

Рівень ВРП може бути пов'язаний з рядом факторів, таких як рівень розвитку інфраструктури, промисловості, освіти, наукових досліджень та інновацій. Наприклад, місто Київ є осередком політичного та економічного життя України, воно має значний потенціал для розвитку бізнесу та інноваційних технологій, що відображається у високому показнику ВРП. Також високе значення

ВРП мають регіони, з розвинутою промисловістю, такі як Дніпропетровська та Запорізька області, та розвиненим сільським господарством, такі як Полтавська область.

У той же час, низькі показники ВРП у деяких регіонах можуть бути пов'язані зі зниженням виробництва, відсутністю інвестицій, низькою ефективністю підприємств, відсутністю розвинутої інфраструктури та низьким рівнем освіти та науки.

Рис. 2.2 дозволяє зробити висновок про нерівномірний розподіл економічного розвитку між різними регіонами України та про необхідність подальшого розвитку та модернізації інфраструктури, промисловості та інновацій в менш розвинених регіонах.

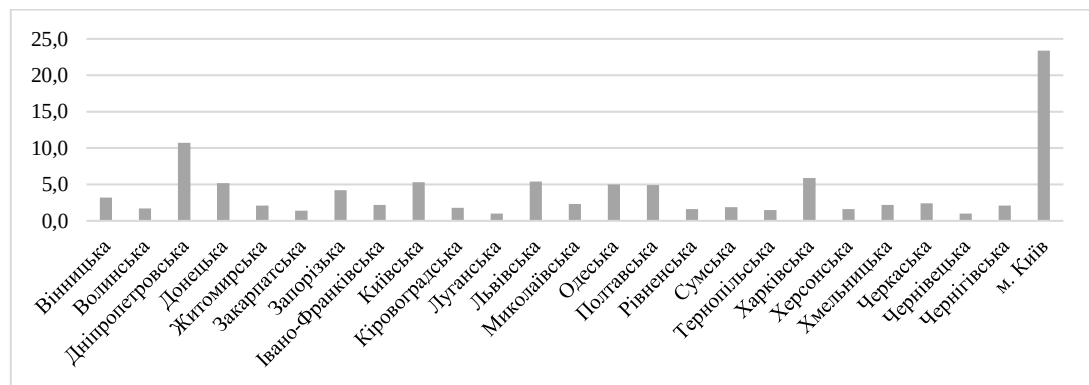

Рисунок 2.2 – Частка валового регіонального продукту у загальному підсумку в 2021 році, %

Джерело: розроблено автором за даними [22]

За даними Державної служби статистики України 2021 року найбільшу частку валового регіонального продукту у загальному підсумку склали м. Київ (23,4%) та Дніпропетровська область (10,7%), найменшу – Луганська та Чернівецька області (по 1%). Частку в межах від 4 до 6% мали Харківська, Львівська, Київська, Донецька, Одеська, Полтавська, Запорізька, від 2 до 4% – Вінницька, Черкаська, Миколаївська, Івано-Франківська, Хмельницька, Житомирська, Чернігівська області, менше 2%, але більше 1% - Сумська, Кіровоградська, Волинська, Рівненська, Херсонська, Тернопільська, Закарпатська області.

Проблеми регіонального розвитку в Україні пов'язані з нерівномірністю економічного розвитку регіонів та нестачею інвестицій у регіони.

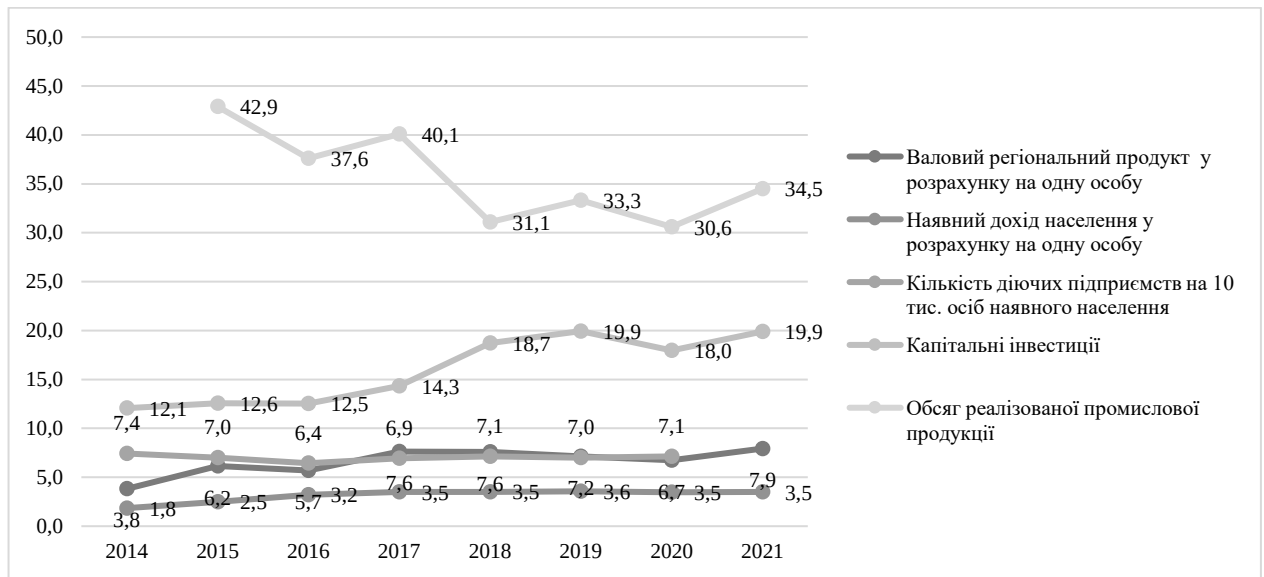

Рисунок 2.3 – Співвідношення максимального та мінімального значень показників економічного розвитку регіонів впродовж 2014-2021 рр.

Примітка: дані наведено без урахування м. Києва, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: розроблено автором за даними [22]

Проведений аналіз диспропорцій за основними показниками економічного розвитку регіонів України у 2014-2021 рр. дозволяє зробити висновок, щодо незначного зниження розриву між максимальними та мінімальними значеннями за кількістю підприємств на 10 тис. осіб наявного населення та обсягом реалізованої промислової продукції в розрахунку на одну особу (з 7,4 до 7,1 пунктів та з 42,9 до 34,5, відповідно) протягом аналізованого періоду. Натомість за іншими показниками регіональних диспропорцій спостерігалась негативна динаміка – від 12,1 пункту в 2014 році до 19,9 в 2021 за обсягом капітальних інвестицій на одну особу, від 3,8 до 7,9 за показником ВРП на душу населення, від 1,8 до 3,5 за показником наявного доходу у розрахунку на одну особу.

Більш детальний аналіз мінімальних і максимальних значень показників (Додаток А) і їх коливань упродовж 2014-2021 рр. показав: під час криз розмір розриву зменшується за рахунок погіршення показників сильних регіонів. Звідси можна зробити висновок, що регіони з кращими показниками розвитку більш вразливі до змін економічних умов.

За даними НБУ, наприкінці 2021 року прямі інвестиції в Україну перевищили 62 млрд доларів [23]. Найбільше інвестицій залучив Київ (8592,4 дол. США на особу), Дніпропетровська (2575,1 дол. США на особу) та Полтавська області (1720,2 дол. США на особу), найменше – Чернівецька (76,2 дол. США на особу) область. За останні 5 років найбільше виріс обсяг прямих інвестицій у Миколаївській та Полтавській областях, а скоротився - в Одеській, Черкаській та Харківській [24].

Чинниками неефективності та нерівномірності інвестиційних процесів у регіонах стали:

- відсутність умов і розвиненої інфраструктури, недостатня кількість об'єктів для інвестування та їх низька привабливість, а також недоступність інформації про такі об'єкти;
- відсутність продуманої політики сприяння залученню інвестицій із прозорими механізмами реалізації на державному та місцевому рівнях;
- нерозвиненість переважної більшості ринкових інститутів, покликаних сприяти інвестиційному процесу – корпоративного сектору, ринку цінних паперів, землі, нерухомості;
- низька конкурентоспроможність товарів регіональних виробників, що робить не вигідним подальше інвестування у їх виробництво;
- відсутність мотивації та інертність місцевої влади щодо сприяння припливу інвестицій, відсутність реальних механізмів активізації інвестиційного процесів [25, с. 23–26].

Також варто зазначити, що в Україні існує проблема тіньової економіки та низької ефективності державних програм розвитку регіонів. Проте, останніми роками уряд України вживає заходів для покращення регіонального розвитку, у тому числі за допомогою створення спеціальних інвестиційних фондів та програм, спрямованих на покращення інфраструктури та підтримку малого та середнього бізнесу у регіонах.

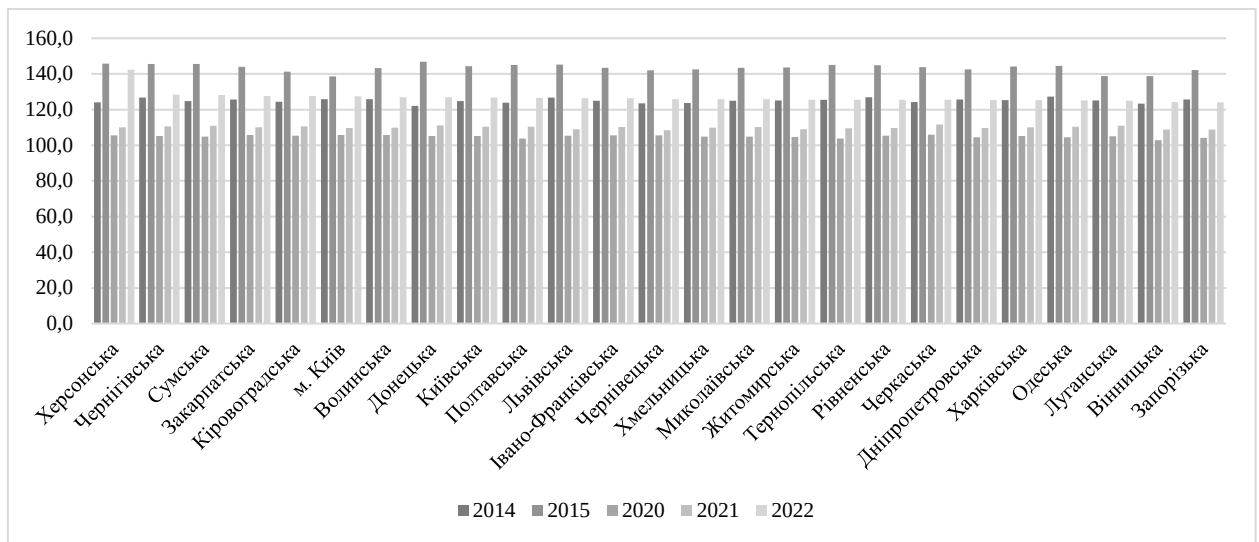

Рисунок 2.4 – Індекс споживчих цін по регіонах у кризові роки в період 2014-2022 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [22]

Аналізуючи динаміку індексу споживчих цін по регіонах в період 2014-2022 рр. (рис. 2.4), можна зробити декілька висновків: в період з 2014 по 2022 рік в Україні відбувалися значні зміни в ІСЦ. Найбільший приріст відбувся в 2015 році (14,41%), що, пов'язано з політичною нестабільністю та девальвацією гривні. Після цього індекс почав зменшуватися до 2019 року, однак, у 2020 та 2021 роках знову було помітно підвищення інфляції, яке, пов'язано з економічними наслідками пандемії COVID-19.

Крім того, графік демонструє різницю в рівні індексу споживчих цін між різними регіонами України в період кризових ситуацій. Під час кризи 2014-2015 року найбільше значення ІСЦ мали Одеська (127,2% у 2014 році, 144,6% у 2015) та Рівненська області (127% та 144,9% відповідно). Найменше значення спостерігалось в м. Київ (125,8 та 138,6%). У 2021 році найвищий індекс споживчих цін був в Черкаській (111,7%), Донецькій (111,2%) та Сумській (111%) областях, найнижчий – Чернівецькій (108,4%), Вінницькій (108,7%) та Запорізькій (108,8%).

Військова агресія росії проти України викликала масштабні руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, принесла людські жертви та соціальні втрати. Війна призвела до скорочення робочих місць і доходів, зменшення купівельної спроможності і обсягів накопичених активів. У 2022 році національна економіка втратила 29,2% реального ВВП [26]. Споживча інфляція була рекордною

у 2022 році. Найбільший показник ІСЦ у 2022 році спостерігався в Херсонській області (142,3%), найменший – в Вінницькій (124,3%) та Запорізькій (124,1%).

Ефективність регіонального розвитку в Україні також можна оцінити на основі соціальних показників. Однією з основних проблем регіонального розвитку в Україні є нерівномірність доступу до соціальних послуг. Наприклад, рівень освіти та доступність до високоякісної освіти різняться у різних регіонах України. Також нерівномірно розподілено доступ до медичних послуг, що призводить до нерівномірного рівня здоров'я населення у різних регіонах країни.

Ще однією серйозною проблемою є високий рівень бідності у деяких регіонах України. Це пов'язано з низькими заробітними платами та відсутністю висококваліфікованих робочих місць у деяких регіонах.

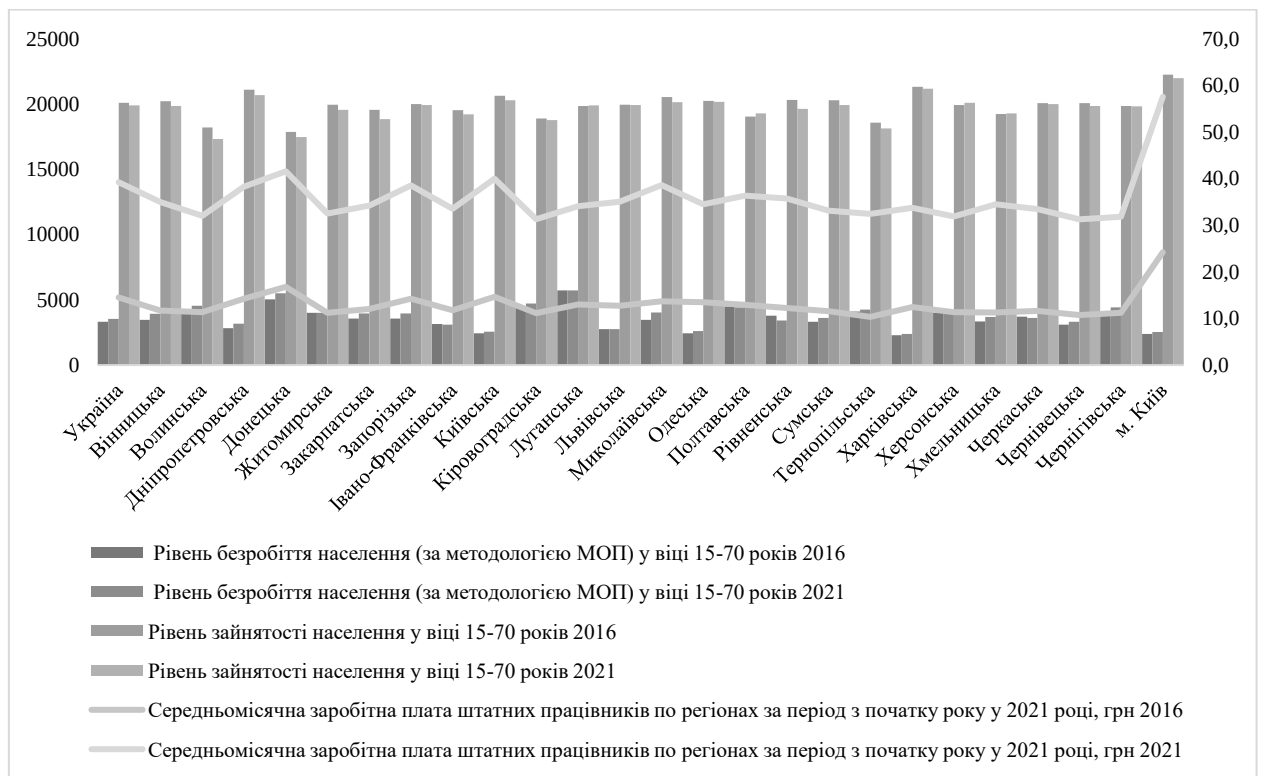

Рисунок 2.5 – Рівень зайнятості, безробіття та середньомісячної заробітної плати штатних працівників у 2016 та 2021 роках

Джерело: розроблено автором за даними [22]

В регіонах країни спостерігається значна розбіжність у рівні безробіття і зайнятості (рис. 2.5). У 2021 році найвищий рівень безробіття спостерігався в Луганській області (16%), найнижчий - в Києві (7,1%). Найвищий рівень зайнятості спостерігався в Києві (61,6%), найнижчий - у Волинській області (48,5%). В

середньому за період з початку 2021 року, найвищу заробітну плату отримували штатні працівники в м. Києві (20 558 грн.), а найнижчу – Кіровоградської області (11 180 грн.).

У 2021 році порівняно з 2016 роком заробітна плата зросла в середньому в 2,7 рази. В той же час, зростання заробітної плати було нерівномірним в різних регіонах України, адже різниця між середньомісячною заробітною платою штатних працівників становила понад 1,5 раза. Найбільше зростання заробітної плати за останні п'ять років спостерігалось у Київській, Дніпропетровській та Запорізькій областях.

У деяких областях (наприклад, у Луганській та Донецькій) рівень безробіття становить понад 15%, що свідчить про складну економічну ситуацію в цих регіонах. Показник безробіття в межах від 12 до 15% мають Волинська, Кіровоградська, Полтавська та Чернігівська області.

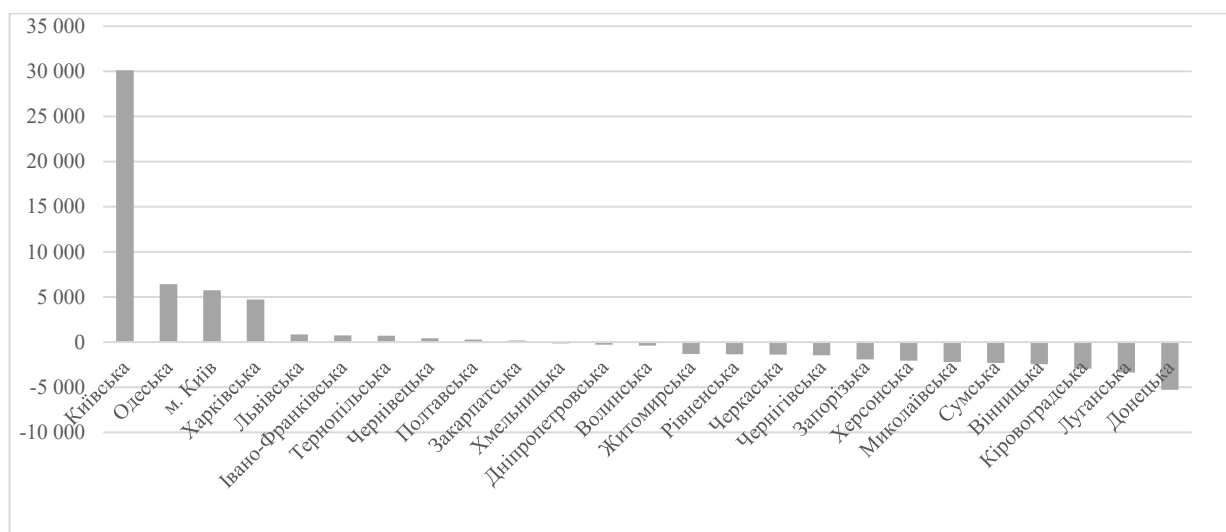

Рисунок 2.6 – Міграційний приріст (скорочення) по регіонах у 2021 році

Джерело: розроблено автором за даними [22]

Згідно з рис. 2.6 місто Київ та Київська область мають найбільший міграційний приріст, що свідчить про високий рівень економічного та соціального розвитку цього регіону. Також помітно, що міграційний приріст в Одеській, Харківській та Івано-Франківській областях є відносно високим, що може свідчити про розвиток бізнесу та інвестиційну привабливість цих регіонів. З іншого боку, області, де спостерігається негативний міграційний приріст, такі як Донецька, Луганська, Кіровоградська, Вінницька, Сумська, Миколаївська, Херсонська,

Запорізька, Чернігівська, Черкаська, Рівненська та Житомирська, потребують додаткових заходів для покращення економічного та соціального розвитку. Ці регіони можуть стати менш привабливими для інвесторів та молодшої робочої сили, що може призвести до зниження економічного потенціалу та зростання безробіття.

Однією із ключових складових регіонального розвитку є інфраструктура. В Україні спостерігається нерівномірність розвитку інфраструктури у різних регіонах країни. Деякі регіони, такі як Київ та Харків, мають добре розвинену інфраструктуру, натомість інші, такі як Чернівці та Закарпаття, мають обмежений доступ до сучасної інфраструктури. Також є проблеми з якістю інфраструктури в окремих регіонах України. Наприклад, дорожнє покриття у багатьох регіонах країни перебуває у поганому стані, що ускладнює рух вантажів та туристів. Недостатньо розвинена і залізнична транспортна система, що ускладнює експорт продукції та залучення інвестицій у регіони.

Природні ресурси також є важливим чинником у розвитку регіонів України, оскільки вони можуть бути використані для створення нових робочих місць, залучення інвестицій та збільшення експорту продукції. Деякі з найцінніших природних ресурсів України включають земельні ресурси, водні ресурси, лісові ресурси, нафту та газ.

Однією із проблем регіонального розвитку в Україні є нерівномірний розподіл природних ресурсів. Наприклад, більша частина нафтових та газових родовищ знаходиться на Донеччині, що призводить до нерівномірного розвитку регіонів, де вони розташовані.

Для вирішення проблем регіонального розвитку, пов'язаних із природними ресурсами, необхідно проводити інвестиційні реформи та розвивати нові технології для покращення використання ресурсів. Важливо покращити екологічну ситуацію в регіонах, де знаходяться великі родовища нафти та газу, а також покращити доступ до чистої води та якісного лісу. Також важливо покращувати контроль за використанням природних ресурсів та проводити моніторинг їх екологічних наслідків.

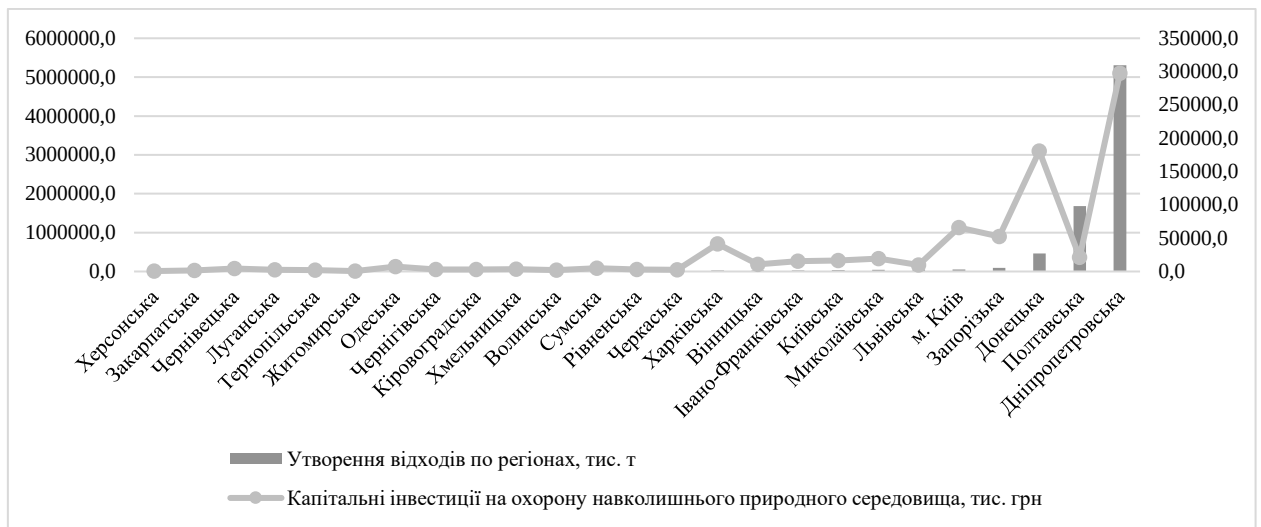

Рисунок 2.7 – Залежність утворених відходів та капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища по регіонах у 2020 році

Джерело: розроблено автором за даними [22]

Рис. 2.7 показує два типи даних для різних регіонів України: кількість відходів, що утворюються, та капітальні інвестиції у збереження навколишнього природного середовища. Регіони з найбільшою кількістю утворених відходів – Дніпропетровська, Полтавська та Донецька області. У той же час, найбільші капітальні інвестиції на охорону довкілля були виділені в місті Києві, Дніпропетровській, Запорізькій та Харківській областях.

Спираючись на попередній аналіз, можна зробити висновок, що Україна зіткнулася з низкою проблем у галузі регіонального розвитку, а саме:

- низький рівень економічного розвитку: згідно з даними Державної служби статистики України, у 2021 році середній рівень ВВП на душу населення в Україні становив близько 4 500 доларів США, при цьому в деяких регіонах, наприклад у Луганській, Закарпатській, Чернівецькій областях, цей показник був нижчим за 2 500 доларів США на душу населення. Низький рівень економічного розвитку може призвести до погіршення соціальних умов життя, обмеження доступу до освіти та охорони здоров'я, а також збільшення міграції населення [22];
- нерівномірність розподілу інвестицій: згідно з даними Національного банку України, у 2021 році близько 49% усіх інвестицій в Україні було направлено до Києва та Київської області. У той час, як в інших регіонах, наприклад, у Луганській та Чернівецькій областях, частка інвестицій складала менше 1%. Цей

нерівномірний розподіл інвестицій може призвести до подальшого поглиблення розриву між багатими та бідними регіонами та сприяти погіршенню економічного становища у менш розвинених регіонах [23];

- недостатня розвиненість транспортної інфраструктури, що може ускладнювати розвиток економіки та обмежувати доступність транспортного зв'язку, що може негативно впливати на економічний розвиток регіонів, а також на якість життя мешканців;

- низький рівень життя в окремих регіонах, що може призводити до соціальних проблем, таких як бідність та безробіття;

- міграція населення: багато жителів України переїжджають з менш розвинених регіонів у процвітаючі, що може призводити до посилення нерівності між регіонами;

- низький рівень зайнятості населення: за даними Державної служби статистики України, на кінець 2021 року рівень зайнятості в Україні становив близько 55,7%. У той час як у деяких регіонах, наприклад, у Волинській та Донецькій областях, цей показник був нижчим за 50%. Низький рівень зайнятості може призвести до погіршення економічного стану регіонів та посилення соціальних проблем [22].

Період 2014-2021 років в Україні був складним та напруженим. Регіональний розвиток України став менш рівномірним, оскільки деякі регіони, особливо на сході та на півдні країни, опинилися у більш важкому становищі. Деякі регіони також стали залежати від державних субсидій та допомоги для підтримки економіки.

Однак, незважаючи на ці складнощі, Україна продовжувала розвиватись у низці сфер. Зокрема, з 2014 року країна активно працювала над реформами у сфері економіки та бізнесу. В результаті було прийнято низку законів, спрямованих на покращення інвестиційного клімату, зниження податкового навантаження та бюрократії, а також на боротьбу з корупцією. Це дозволило зміцнити економічні показники країни та підвищити її привабливість для інвесторів.

Серед регіонів, які демонстрували найбільше зростання, були столичне місто Київ, а також Західна Україна, включаючи Львівську, Івано-Франківську та Тернопільську області. У цих регіонах активно розвивався туризм та виробничі галузі, у тому числі IT-сектор та виробництво харчових продуктів.

Проте, в інших регіонах, особливо на сході та на півдні України, економічний стан був менш сприятливим. Ці регіони стали менш привабливими для інвесторів через конфлікт на сході та нестабільність у країні. Також у цих регіонах було помітно погіршення якості життя та рівня зайнятості населення.

Проблеми розвитку різних регіонів України у період 2014-2021 років можна звести до кількох основних факторів:

- низька інвестиційна привабливість регіонів із недостатньо розвиненою інфраструктурою та економікою;
- недостатня підтримка з боку держави та місцевої влади, а також високий рівень корупції;
- складнощі пов'язані з конфліктом на Сході країни, які ускладнюють розвиток економіки та створюють нестабільність у регіоні;
- екологічні проблеми, такі як забруднення повітря та води, які впливають на здоров'я населення та привабливість регіону для інвесторів;
- нерівномірний розподіл фінансових та інших ресурсів між регіонами.

2.3 Оцінка інноваційного розвитку регіонів

Оцінка інноваційного розвитку регіонів України є надзвичайно важливим завданням для уряду та бізнес-спільноти країни. Україна, як і інші країни світу, стикається зі складними викликами, пов'язаними з швидкістю технологічного розвитку та змінами в економічних та соціальних умовах.

Інноваційний розвиток може бути ключовим фактором для досягнення економічного зростання, конкурентоспроможності та забезпечення сталого

розвитку в регіонах України. Зокрема, інноваційні технології можуть сприяти збільшенню продуктивності, підвищенню якості та конкурентоспроможності продукції, а також покращенню якості життя населення.

Оцінка інноваційного розвитку регіонів України включає в себе вимірювання різних аспектів інновацій, таких як наукові дослідження та розробки, технологічні досягнення, використання інновацій у виробництві та інших сферах економіки, а також управління інноваційними проектами.

На жаль, в Україні існує дисбаланс між регіонами в цих показниках. Деякі регіони, такі як Київ та Львівська область, мають високий рівень інноваційного розвитку та конкурентоспроможності. Водночас, інші регіони, особливо на сході та південному сході країни, стикаються з проблемами, такими як відсутність достатньої інфраструктури, низький рівень освіти та наукового потенціалу, недостатній рівень фінансування та низький рівень інвестиційної привабливості. Деякі регіони країни, такі як Харків, Дніпро, Одеса та Хмельницький активно працюють над розвитком інноваційного потенціалу та підвищенням своєї конкурентоспроможності. Наприклад, в Харкові працюють кластери інформаційних технологій та аерокосмічної індустрії, а в Одесі розвивається туристична індустрія та забезпечується доступ до порту. З іншого боку, є регіони України, які є менш конкурентоспроможними та менш інноваційними. Наприклад, Чернігів, Житомир та Херсон мають високий рівень безробіття та менш розвинену індустрію порівняно з іншими.

Щодо інвестиційної привабливості, Київ є найбільш привабливим регіоном для інвесторів, оскільки є центром української економіки та має багатий розвинений індустріальний та науковий потенціал. Інші регіони, такі як Львів, Дніпро та Харків, також є привабливими для інвестицій.

В той же час, деякі регіони України мають проблеми з привабливістю для інвесторів. Наприклад, Луганська та Донецька області, які постраждали від конфлікту на сході України, мають низький рівень інвестиційної привабливості.

Тенденції, які впливають на інноваційний розвиток та конкурентоспроможність регіонів, можуть бути різними. Наприклад, недостатня

розбудова інфраструктури та обмежений доступ до фінансування можуть перешкоджати розвитку інноваційних підприємств та стартапів. Низький рівень освіти та кваліфікації робочої сили може також ускладнити розвиток інноваційного сектору та конкурентоспроможність регіону.

У Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки інноваційний розвиток розглядається як один з ключових напрямів. До аспектів інноваційного розвитку відносяться наступні питання [27]:

- створення інноваційної інфраструктури. Один із основних аспектів інноваційного розвитку - це створення відповідної інфраструктури, яка дозволяє підприємствам та інноваційним стартапам розвиватися та здійснювати дослідження та розробки. У рамках стратегії планується підтримка створення технопарків, інкубаторів та інших інноваційних центрів;
- підтримка інноваційних підприємств. У стратегії передбачено розвиток спеціальних програм та інструментів, які сприятимуть розвитку та підтримці інноваційних підприємств. До таких інструментів належать зокрема, гранти та субсидії, кредитні лінії та інші форми фінансування;
- підтримка науково-дослідних робіт. Розвиток інновацій не можливий без наукових досліджень та розробок. У стратегії передбачено підтримку наукових досліджень, а також сприяння комерціалізації результатів наукових досліджень;
- розвиток інноваційних технологій. У рамках стратегії передбачено сприяння розвитку та впровадженню нових інноваційних технологій в різних галузях економіки. Це включає в себе розробку та впровадження нових матеріалів, енергоефективних технологій, технологій обробки даних тощо;
- розвиток інноваційного підприємництва. У стратегії передбачено підтримку розвитку інноваційного підприємництва шляхом підтримки малих та середніх підприємств, розвитку підприємницької культури та підвищення рівня підприємницької компетентності;
- розвиток інноваційного освітнього простору. Розвиток інноваційного розвитку неможливий без підготовки кваліфікованого персоналу та створення

відповідних умов для навчання та розвитку. У рамках стратегії планується підвищення рівня інноваційної культури та інноваційної освіти в регіонах;

- створення інноваційних кластерів. Створення інноваційних кластерів, які об'єднують інноваційні підприємства та наукові установи, дозволяє ефективніше використовувати інноваційний потенціал регіонів та забезпечити співпрацю між різними галузями. У стратегії передбачено підтримку створення та розвитку інноваційних кластерів.

Отже, інноваційний розвиток є важливим компонентом Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки.

На сьогоднішній момент в Україні створено: 18 ІТ-кластерів, які розміщені у м. Києві, Львові, Харкові, Одесі, Дніпрі, Вінниці, Луцьку, Івано-Франківську, Коломиї (Івано-Франківської області), Конотопі (Сумської області), Запоріжжі, Маріуполі, Миколаєві, Тернополі, Хмельницькому, Чернігові, Черкасах та Чернівцях; 16 технопарків в містах Києві, Харкові, Донецьку, Херсоні, Дніпрі, Одесі, Сумах; 37 наукових парків; 53 індустріальних парки.

Багато об'єктів виробничої та інноваційної інфраструктури стикаються з серйозними проблемами, пов'язаними з низьким рівнем фінансування, слабким менеджментом, недостатньою поінформованістю потенційних компаній-інноваторів про можливості науково-дослідного сектору, недосконалістю законодавчої бази, соціальними проблемами тощо. Вітчизняні дослідники зазначають, що українські об'єкти інноваційної інфраструктури не виконують інкубаційну функцію, а радше слугують "платформами безпеки", які захищають інноваційні компанії від негативних факторів зовнішнього середовища. Вкрай рідко інноваційні компанії досягають стадії розширення і "виходять" з технологічних парків, частково через відсутність стимулів як з боку парків, так і з боку компаній. Серед бар'єрів, що стримують розвиток інноваційних структур, особливе значення мають відсутність механізму державного регулювання цього процесу та надмірна централізація прийняття рішень щодо створення нових структур на найвищих рівнях влади. Останнє можна пояснити відсутністю належного розуміння ролі, можливостей та функціональних характеристик різних

типів інноваційних структур, а також відповідних сфер відповідальності існуючих органів управління. Національна інноваційна система в цілому потребує єдиної правової системи та бюджетної політики, а також гнучкості цієї системи для своєчасної адаптації до динамічних внутрішніх і зовнішніх умов. Незважаючи на те, що в останні роки держава проводить активну інноваційну політику, проблеми все ще існують [28].

Для оцінки інноваційного розвитку регіонів використаємо кластерний аналіз, що дозволяє групувати регіони в кластери на основі їх спільних ознак. Використання кластерного аналізу для оцінки інноваційного розвитку регіонів може допомогти виокремити регіони з високим та низьким рівнем інноваційного розвитку.

До вихідних даних для здійснення кластерного аналізу регіонів України за рівнем інноваційного розвитку у 2020 році (Додаток Б) було обрано: кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, які мають науковий ступінь, загальний обсяг витрат на виконання наукових досліджень і розробок, витрати на інновації підприємств, кількість заявок на винаходи, кількість заявок на корисні моделі, обсяг реалізованої інноваційної продукції, кількість підприємств, що впроваджували інноваційні процеси, кількість підприємств, які розробляли інновації-процеси.

Для класифікації регіонів України було використано агломеративний ієрархічний метод кластеризації Уорда із використанням евклідової відстані.

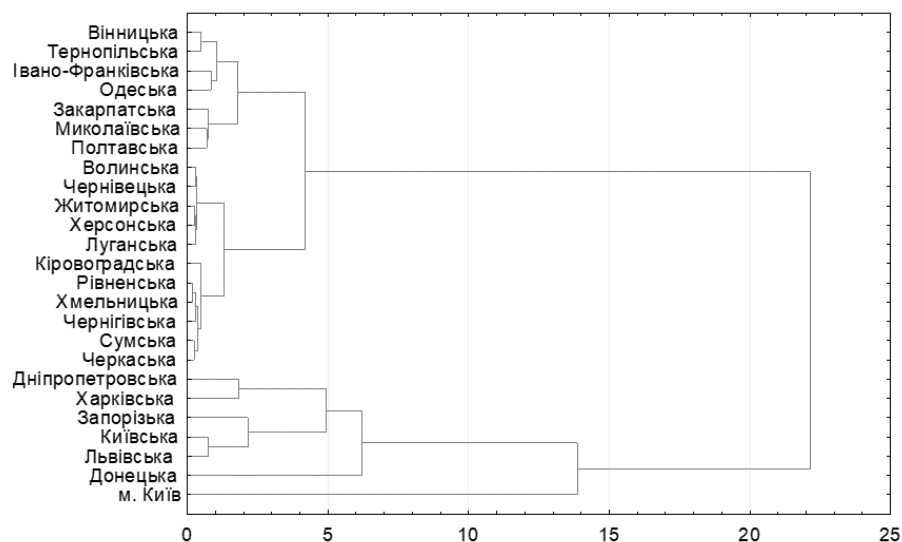

Рисунок 2.8 – Дендрограма схожості регіонів України за рівнем інноваційного розвитку у 2020 році

Джерело: розроблено автором із використанням програми Statistica за даними [29, 30]

За результатами кластерного аналізу (рис. 2.8) було отримано чотири групи регіонів:

- перший кластер - регіони з найбільш високим рівнем інноваційного розвитку: м. Київ;
- другий кластер - регіони з високим рівнем інноваційного розвитку: Донецька, Львівська, Київська, Запорізька, Дніпропетровська області;
- третій кластер – регіони із середнім рівнем інноваційного розвитку: Черкаська, Сумська, Чернігівська, Хмельницька, Рівненська, Кіровоградська, Луганська, Херсонська, Житомирська, Чернівецька, Волинська області;
- четвертий кластер – регіони з низьким рівнем інноваційного розвитку: Полтавська, Миколаївська, Закарпатська, Одеська, Івано-Франківська, Тернопільська, Вінницька області.

Місто Київ, яке належить до першого кластеру, посідає перше місце майже за всіма показниками. Донецька область, яка входить до другого кластеру займає перше місце за обсягом реалізованої інноваційної продукції (15504771 тис. грн), Дніпропетровська область є другою за кількістю підприємств, що впроваджували інноваційні процеси (197), Харківська область посідає друге місце за кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, які мають науковий ступінь (11637) [30].

Регіональна диференціація зумовлена просторовими диспропорціями, різним рівнем соціального розвитку, кліматичними умовами та природними ресурсами, які впливають на регіональне розміщення підприємств та добробут громадян. Наприклад, основні мінеральні ресурси України зосереджені в Донецькій та Дніпропетровській областях. Київ характеризується науково-дослідницьким потенціалом і добре розвиненою промисловою, соціальною та транспортною інфраструктурою.

Однією з головних передумов розвитку інноваційної економічної системи є ефективні інституції, оскільки сукупність політичних і соціально-економічних інститутів забезпечує здатність політико-економічної системи пристосовуватись до нових можливостей та обмежувати негативний вплив загроз, а також є гарантією виконання зобов'язань усіма економічними суб'єктами ринку.

Зіставивши показники інституційного середовища, результатів знань і технологій та індексу нерівності регіонів деяких країн в складі Європейського Союзу та України можемо прослідкувати цю залежність (рис. 2.9).

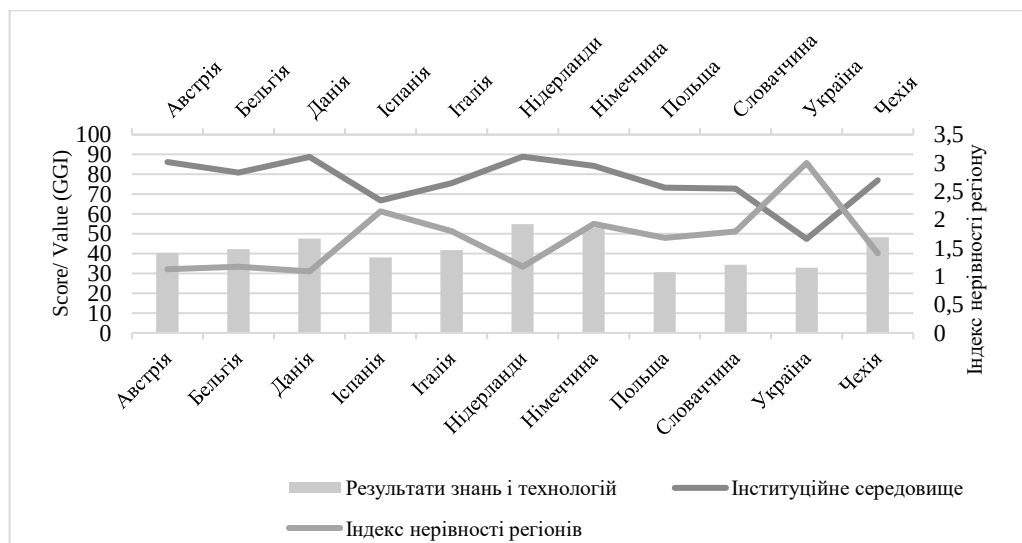

Рисунок 2.9 – Графік залежності результатів знань і технологій та нерівності регіонів від інституційного середовища 2021 [31]

Можемо зробити висновок, що технологічний розвиток та інновації і показник інституційних умов дійсно корелюють, їх зв'язок є прямопропорційним. Крім того, з рис. 2.9 бачимо, що нерівність регіонів є обернено пропорційною до обох показників, що свідчить про те, що інституційне середовище впливає не тільки на інноваційний розвиток, а також і на регіональну рівність цього розвитку [31].

На момент 2021 року інноваційний розвиток регіонів України можна оцінити як нерівномірний та недостатньо активний. Незважаючи на деякі позитивні зміни, такі як збільшення обсягу інвестицій у науково-дослідну та інноваційну діяльність, скорочення часу на оформлення дозвільних документів та залучення

зарубіжних інвесторів, Україна все ще відстає від розвинутих країн за багатьма показниками інноваційного розвитку.

Згідно з рейтингом Global Innovation Index, протягом останніх кількох років Україна показує стабільне, але невелике покращення своєї позиції. У 2021 році Україна посіла 49-е місце у рейтингу, що на 4 пункти вище, ніж у 2020 році. Це свідчить про те, що Україна робить деякі кроки щодо розвитку інновацій та наукових досліджень, проте цей показник суттєво поступається іншим країнам Європи [32]. В рамках країни ситуація також нерівномірна: деякі регіони, такі як Київ, Львів, Харків, Одеса та Дніпро мають високий рівень інноваційної активності, тоді як інші регіони значно відстають.

Проблемами, що заважають розвитку інновацій в Україні, є відсутність інвестицій у науку та розробки, слабкий та нерівномірний інтелектуальний капітал, недостатнє використання інформаційних технологій, а також слабкий захист інтелектуальної власності.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

3.1 Якісні характеристики ефективної регіональної політики

Україна доволі пізно почала займатися осмисленою регіональною політикою. Перший указ про затвердження Концепції державної регіональної політики з'явився 25 травня 2001 року (№341/2001), Міністерство регіонального розвитку — 2007 року, а Закон «Про засади державної регіональної політики» було ухвалено 2015-го, уже після початку війни з РФ [33].

Регіональний розвиток України регулюється законодавством та державною політикою, які спрямовані на забезпечення балансового розвитку регіонів та підвищення якості життя населення.

До основних законодавчих актів, що регулюють регіональний розвиток України, входять:

- Конституція України,
- Закон України “Про місцеві державні адміністрації”,
- Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні”,
- Закон України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України”,
- “Концепція державної регіональної політики України”.

Державна політика в галузі регіонального розвитку реалізується через різні державні програми та стратегії. Наприклад, до 2021 року, регіональний розвиток України регулювався Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року. Стратегія була прийнята в 2015 році та передбачала покращення якості життя мешканців різних регіонів України, створення умов для привабливості інвестицій та розвитку інфраструктури регіонів. У 2020 році була розроблена та

затверджена Кабінетом Міністрів України Нова державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року.

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 років орієнтується на забезпечення інтегрованого розвитку регіонів, який забезпечує зростання благополуччя населення і підвищення якості життя, сталість розвитку та зниження рівня відставання найменш розвинених регіонів [34]. Основні напрямки стратегії охоплюють такі сфери, як інфраструктура, розвиток підприємництва, підвищення якості життя та зміцнення інституційної бази.

Хоча обидві стратегії мають схожі цілі і напрямки розвитку, стратегія на період до 2027 року більше фокусується на інтегрованому розвитку регіонів та забезпеченні сталості розвитку. Наприклад, у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року більше уваги приділяється розвитку територіальної громади, зміцненню інституційної бази та розвитку партнерства між різними рівнями влади і громадським сектором.

Особливої уваги заслуговує зміна підходу до розвитку регіонів. Так, замість звичного підходу "один регіон - одна програма" Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року передбачає інтегрований підхід до розвитку територій на різних рівнях - від місцевого до національного. Україна відходить від політики подолання нерівномірності розвитку за допомогою заходів вирівнювання (система субсидій та дотацій). В нинішній стратегії нерівність регіонів розглядається як передумова для майбутнього економічного зростання шляхом стимулювання полюсів зростання.

Також, Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року ставить перед собою мету досягти більшої рівномірності розвитку регіонів і зменшення розривів між найбільш і найменш розвиненими регіонами [34]. Для цього пропонується вдосконалити інструменти регіональної політики, зміцнити партнерство між різними секторами економіки та розширити можливості для розвитку територій. У Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року також було звернено увагу на забезпечення балансу розвитку регіонів та

зменшення рівня відставання найменш розвинених регіонів. Проте, у порівнянні з новою стратегією, ці питання були менш акцентовані.

У порівнянні двох стратегій можна зробити висновок, що в обох документах головною метою є забезпечення рівного та стійкого розвитку всіх регіонів України. Однак, у стратегії до 2027 року акцент зроблений на більш широкому співробітництві між державними та місцевими органами влади, бізнесом та громадськістю, що дозволить створити більш ефективну систему розвитку регіонів. Також, стратегія до 2027 року враховує нові виклики для розвитку регіонів. До переваги нової Стратегії регіонального розвитку в Україні можна віднести:

- комплексний підхід. Стратегія охоплює всі аспекти розвитку регіонів, включаючи економічні, соціальні та екологічні аспекти;
- сфокусованість на інвестиціях. Стратегія спрямована на залучення інвестицій у регіони, що має сприяти створенню нових робочих місць, розвитку бізнесу та підвищенню життєвого рівня населення;
- зміцнення інституційної основи. Стратегія передбачає створення нових інститутів та зміцнення існуючих, що має забезпечити більш ефективне управління регіональним розвитком;
- врахування специфіки кожного регіону. Стратегія передбачає розробку індивідуальних планів розвитку для кожного регіону з урахуванням його особливостей та потенціалу.

Проте є й деякі недоліки нової Стратегії регіонального розвитку в Україні:

- обмежений бюджет. Запланований бюджет на реалізацію Стратегії є відносно невеликим, що може обмежити можливості її ефективної реалізації;
- недостатній облік екологічної складової. Стратегія охоплює широкий спектр заходів, але екологічний аспект розвитку регіонів не отримав належної уваги;
- відсутність механізмів контролю та оцінки. Немає чітких механізмів контролю та оцінки результативності реалізації Стратегії, що може призвести до того, що деякі заходи не будуть реалізовані або не дадуть необхідного ефекту.

Загалом нова Стратегія регіонального розвитку в Україні є важливим кроком у напрямі посилення розвитку регіональної економіки та підвищення якості життя населення. Проте ефективність реалізації Стратегії залежатиме від багатьох чинників, таких як політична воля, наявність достатніх фінансових ресурсів, грамотного управління та контролю.

Щоб нова Стратегія регіонального розвитку в Україні дала відчутні результати, необхідно приділити увагу реалізації таким заходам, як залучення інвестицій, розвиток малого та середнього бізнесу, зміцнення інституційної основи, розвиток інфраструктури, екологічна спрямованість, контроль та оцінка реалізації.

Серед основних факторів, що впливають на ефективність державної регіональної політики в Україні можемо виділити: фінансування, якість регіонального управління, якість розробки та реалізації ефективних планів та програм, правове регулювання.

Загалом Україна вкладає суттєві ресурси в регіональну політику. 2021 року бюджетом на регіональну політику було передбачено 33,4 мільярди гривень (близько 1,5 мільярда доларів) [35]. Це включає фінансування регіональних програм, проектів і різних інфраструктурних заходів. Однак, незважаючи на значне фінансування, ефективність регіональної політики в Україні залишається викликом. Існує багато проблем, пов'язаних із прозорістю використання коштів, неефективністю регіональних програм та проектів, а також відсутністю механізмів контролю за використанням бюджетних коштів. Наприклад, між 2015 і 2019 роками інвестиційне фінансування було розподілено на 110 різних грантів на регіональний і місцевий розвиток, що призвело до неефективності витрат. Крім того, кошти з Державного фонду регіонального розвитку здебільшого спрямовувалися на невеликі проекти на рівні громад, а не на регіональні чи міжрегіональні проекти з вищою економічною віддачею [41].

Якість регіонального управління в Україні можна оцінити як неоднорідну. Деякі регіони демонструють високу ефективність регіонального управління та досягають помітних результатів у своєму розвитку, тоді як інші стикаються із

серйозними проблемами, такими як корупція, низька прозорість, неефективність та дублювання функцій.

Загалом з 2014 року Україна розпочала процес децентралізації влади, спрямований на передачу більшої кількості повноважень та фінансових ресурсів на місцевий рівень. Це створило можливість для регіонів розвиватися більш самостійно, але також поставило перед регіональною владою нові виклики щодо ефективності та прозорості управління.

Серед основних проблем якості регіонального управління в Україні можна виділити: корупцію та низьку прозорість у процесі прийняття рішень та розподілу ресурсів, недостатню ефективність та скоординованість регіональних програм та проектів, недостатнє використання інструментів моніторингу та оцінки ефективності регіональних політик та проектів, відсутність механізмів участі громадян в ухваленні рішень на місцевому рівні.

Проте варто зазначити, що останніми роками Україна зробила певні кроки для покращення якості регіонального управління. Наприклад, запровадження електронної системи ProZorro дозволило покращити прозорість та ефективність державних закупівель на місцевому рівні. Також створення Стратегії регіонального розвитку України на період до 2027 року є позитивним сигналом щодо підвищення ефективності регіонального управління.

Проте необхідні додаткові зусилля для підвищення якості регіонального управління в Україні. Деякі з можливих напрямів покращення можуть включати:

- подальше вдосконалення механізмів контролю та прозорості при ухваленні рішень на місцевому рівні, а також підвищення відповідальності посадових осіб за неефективне управління ресурсами;
- поліпшення координації між різними органами місцевого самоврядування та узгодження їх дій у рамках регіональних програм та проектів;
- розвиток механізмів оцінки ефективності регіональних проектів, що дозволить оптимізувати використання ресурсів та покращити якість реалізації проектів;

- посилення залучення громадян у процес прийняття рішень на місцевому рівні та створення механізмів зворотного зв'язку між владою та громадянами.

Якість розробки та реалізації ефективних планів та програм в Україні також має деякі проблеми, які негативно впливають на ефективність державної регіональної політики.

По-перше, плани та програми не завжди відповідають потребам регіонів, а також не враховують їх особливостей та проблем. Це може призвести до недостатньої ефективності державної регіональної політики та неефективного використання бюджетних коштів.

По-друге, існує проблема з погодженням та взаємодією між різними рівнями влади. Недостатня взаємодія між місцевими органами влади та центральними органами влади може спричинити конфлікти та недосягнення загальних цілей.

По-третє, існує проблема зі забезпеченням фінансування регіональних проектів та програм. Часто з регіонів надходять запити на фінансування, але центральні органи влади не виділяють достатньо коштів для їх реалізації.

По-четверте, існує проблема зі забезпеченням ефективного моніторингу та оцінки реалізації проектів та програм. Це може призвести до недостатньої контрольованості та неможливості коригувати проекти та програми в разі необхідності.

Україна має розвинену систему правового регулювання в області регіонального розвитку. Законодавство з цієї галузі охоплює різні аспекти державної регіональної політики, включаючи регулювання відносин між різними рівнями влади, фінансування та контролю за використанням бюджетних коштів, забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів та ін. Одним із основних законодавчих актів у галузі регіонального розвитку є Закон України "Про засади державної регіональної політики", який був прийнятий у 2015 році. Цей закон встановлює загальні принципи та підходи до регіонального розвитку, зокрема, визначає завдання, функції та повноваження органів державної влади в цій галузі.

До інших законодавчих актів, які регулюють діяльність у галузі регіонального розвитку, належать Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні", Закон України "Про державний бюджет України на поточний рік", Закон України "Про регіональний розвиток".

Однак, хоча законодавча база в галузі регіонального розвитку в Україні є належною, на практиці часто відбувається недотримання законів та низький рівень контролю за їх виконанням. Також існує проблема зі зміною законодавства у галузі регіонального розвитку, що призводить до невизначеності та непередбачуваності у реалізації державної регіональної політики. Крім того, часто виникає проблема виконання різних законодавчих актів, що містять суперечливі положення.

3.2 Інструменти вдосконалення інноваційного регіонального розвитку

Відсутність ефективної інноваційної інфраструктури одна із основних чинників, що перешкоджають розвитку інноваційного потенціалу регіонів. В Україні існує низка проблем, пов'язаних із формуванням та розвитком інноваційної інфраструктури. Серед них можна виділити такі, як:

- 1) недостатня фінансова підтримка, що становить перешкоду для створення та розвитку нових інноваційних проектів та компаній;
- 2) низький рівень науково-технічного потенціалу;
- 3) недостатня координація між суб'єктами інноваційної діяльності;
- 4) відсутність належної інфраструктури, зокрема інформаційної та транспортної, що ускладнює здійснення технологічного трансферу та розробку нових технологій;
- 5) недостатня підготовка фахівців: відсутність відповідних освітніх програм та недостатня фінансова підтримка університетів ускладнює підготовку фахівців з інноваційного менеджменту, маркетингу та технічних наук;

- 6) низький рівень захисту інтелектуальної власності, що ускладнює конкурентоспроможність українських компаній та можливості для розвитку;
- 7) відсутність стимулюючої політики, державної і регіональної підтримки створення та розвитку інституцій інноваційної інфраструктури;
- 8) безсистемність та непослідовність у формуванні та розвитку регіональної інноваційної інфраструктури;
- 9) недостатня нормативно-правова урегульованість питань розвитку інноваційної інфраструктури регіону [36].

Усі ці недоліки потрібно враховувати при формуванні та розвитку інноваційної інфраструктури в регіонах України. Необхідна співпраця між науково-дослідними установами, вищими навчальними закладами, бізнесом та владою, а також розробка та впровадження стимулюючої політики, що сприятиме розвитку інноваційної інфраструктури та збільшенню конкурентоспроможності України на глобальному ринку. З огляду на вищезазначені проблеми необхідно розглянути інструменти, які допоможуть усунути недоліки та вдосконалити інноваційний розвиток регіонів України:

- 1) кластерний підхід: створення інноваційних кластерів, які об'єднують представників бізнесу, наукових та освітніх установ, державних органів, інвесторів та інших заінтересованих сторін. Кластери можуть сприяти розвитку інноваційної екосистеми в регіоні, створення нових робочих місць та збільшення економічного зростання;
- 2) технопарки: створення технологічних парків, де підприємці та дослідники можуть взаємодіяти, обмінюватися знаннями та досвідом. Технопарки можуть стати місцем інтенсивного розвитку інноваційних проектів, а також центром залучення інвестицій та технологічного трансферу;
- 3) інкубатори: створення інкубаторів, які допомагають молодим інноваційним компаніям стартувати та розвиватися. Інкубатори можуть надавати бізнес-прискорювальні програми, консультаційну підтримку, приміщення та інші ресурси для старту та розвитку бізнесу;

4) державна підтримка: держава може надавати різні форми підтримки розвитку інноваційної екосистеми в регіонах, включаючи податкові пільги, гранти, субсидії, кредити та інші фінансові інструменти. Крім того, державні програми навчання та підготовки можуть допомогти покращити кваліфікацію та конкурентоспроможність населення;

5) міжнародне співробітництво: встановлення зв'язків та партнерств з міжнародними організаціями та іншими країнами може допомогти залучити інвестиції, технології та знання. Міжнародне співробітництво також може зміцнити імідж України як інноваційної країни.

Ці інструменти можуть бути ефективними для покращення інноваційного регіонального розвитку в Україні. Проте, щоб ці інструменти були максимально ефективними, необхідно враховувати деякі чинники та проблеми, які існують в Україні.

По-перше, необхідно покращити правову базу та інституційне середовище для розвитку інновацій. В Україні існують деякі проблеми з податковою та реєстраційною системою, а також із законодавством, які можуть ускладнювати створення та розвиток інноваційних компаній.

По-друге, необхідно покращити якість освіти та наукової роботи в Україні. Для розвитку інноваційної екосистеми необхідні висококваліфіковані фахівці та кадри, а також активна наукова спільнота, яка могла б займатися дослідженнями та розробками.

По-третє, необхідно забезпечити доступність фінансових ресурсів для інноваційних проектів. В Україні існують проблеми з доступом до кредитів та інвестицій, що може ускладнювати створення та розвиток інноваційних компаній.

По-четверте, необхідно посилити міжнародне співробітництво та залучення зарубіжних інвесторів та партнерів. Для цього необхідно покращити ділове середовище в Україні, забезпечити прозорість та стабільність в економіці, а також підвищити рівень конкурентоспроможності компаній.

Додатково можна наголосити на кількох конкретних інструментах, які можуть бути ефективними для вдосконалення інноваційного регіонального розвитку в Україні:

- створення інкубаторів та акселераторів для інноваційних компаній. Це дозволить підтримати стартапи на ранніх стадіях розвитку, надати їм необхідні ресурси, експертизу та допомогу в отриманні інвестицій;
- створення науково-технологічних парків та кластерів. Ці інноваційні центри об'єднують наукові та інноваційні організації, компанії та університети в одній екосистемі. Вони сприятимуть обміну знаннями, досвідом та технологіями між учасниками, а також створенню нових проектів та бізнес-ідей;
- створення державних програм та конкурсів на фінансування інноваційних проектів. Це дозволить привернути увагу до інновацій та науки, а також підтримати найбільш перспективні проекти, які можуть призвести до зростання економіки та покращення якості життя в Україні;
- навчання та підтримка малого та середнього бізнесу в галузі інновацій. Багато малих і середніх підприємств не мають достатньо знань і досвіду для створення та розвитку інноваційних проектів. Тому необхідно створювати програми та курси навчання для підприємців, а також надавати їм консультаційну та фінансову підтримку;
- зміцнення зв'язків між науковими та інноваційними організаціями та університетами. Необхідно створити умови для більш тісної співпраці між науковцями та бізнесом, щоб університети могли ефективніше комерціалізувати свої наукові розробки, а компанії могли отримувати доступ до нових технологій та знань;
- розвиток цифрових технологій та інфраструктури. Це включає розвиток широкосмугового інтернету, створення електронних сервісів для бізнесу і населення, впровадження технологій штучного інтелекту та інтернету речей у різних сферах життя;
- залучення інвестицій у інновації. Держава має створити умови для залучення в Україну міжнародних та внутрішніх інвесторів, які будуть готові

інвестувати в інноваційні проекти та компанії. Це дозволить збільшити обсяг інвестицій у науково-технологічний сектор та створити сприятливе інвестиційне середовище для бізнесу;

- підвищення обізнаності та підтримка громадськості. Необхідно створювати програми, які допоможуть підвищити рівень обізнаності та розуміння важливості інновацій та науки для розвитку країни. Також необхідно надавати громадськості можливість брати участь в інноваційних проектах та надавати підтримку інноваційному підприємництву.

Загалом удосконалення інноваційного регіонального розвитку в Україні потребує комплексного підходу та вирішення багатьох проблем. Проте реалізація цих інструментів може стати важливим кроком на шляху до створення сильної та конкурентоспроможної інноваційної екосистеми в Україні.

Для досягнення цих цілей необхідна підтримка держави та розробка спеціальних програм підтримки розвитку інноваційного сектору на рівні країни та регіонів. Важливо також створювати сприятливі умови для інвестицій, зокрема шляхом зниження податкових ставок, спрощення адміністративних процедур та забезпечення правової стабільності.

Крім того, важливо залучати до розвитку інноваційного сектору всіх зацікавлених сторін, включаючи місцеві влади, бізнес-спільноту та наукові установи. Співпраця між цими групами може стати основою створення інноваційної екосистеми, яка забезпечить стале та ефективне зростання регіонів України.

Тенденції показують, що регіони з найвищим рівнем інноваційного розвитку та конкурентоспроможності мають сильну наукову базу, інфраструктуру та інвестиційну привабливість, а також активну підтримку державного управління та бізнесу. Однак, для регіонів з низькими показниками інноваційного розвитку, цінність науково-технічної бази та інвестиційної привабливості може бути незначною.

3.3 Удосконалення стратегії розвитку регіонів в умовах війни і повоєнної відбудови

Повномасштабне військове вторгнення РФ в Україну спричинило значні жертви серед цивільного населення, пошкодження інфраструктури та виробничих активів, а також завдало серйозних людських, соціальних та економічних втрат.

Експерти Світового банку і Єврокомісії оцінюють пошкодження від війни в Україні в період з 24 лютого 2022 р. до 24 лютого 2023 р. в сумі 134,7 млрд доларів, а потреби у відновленні – 411 млрд доларів [37].

Війна по-різному вплинула на регіони. Багато з регіонів України зазнали величезних втрат людей і руйнування критичної інфраструктури, інші надали домівки та підтримку внутрішньо переміщеним особам. Доцільним є порівняти, як війна вплинула на економічну діяльність регіонів спираючись на показники регіонального обсягу зовнішньої торгівлі у 2022 році (рис. 3.1).

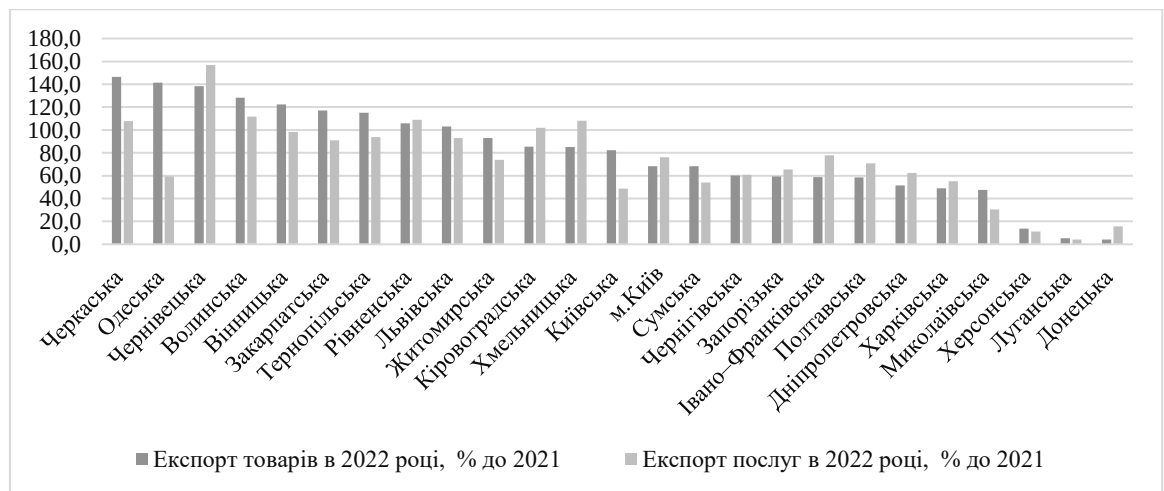

Рисунок 3.1 – Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі (експорт) у 2022 році
Джерело: розроблено автором за даними [22]

Рис. 3.1 показує, що найбільше в експорті товарів та послуг втратили регіони, в яких відбувалися/відбуваються бойові дії. Зокрема, експорт товарів у 2022 році був найнижчим в Донецькій, Луганській та Херсонській областях, в Миколаївській та Харківській області показник не досяг і 50% обсягу минулого року. Проте деяким областям вдалось не тільки зберегти, а й збільшити обсяг

експорту товарів в порівнянні з 2021 роком, до таких областей відносяться: Черкаська, Одеська, Чернівецька, Волинська, Вінницька, Закарпатська, Тернопільська, Рівненська та Львівська.

Серед основних викликів з якими зіткнулась країна на рівні регіонів українські автори виділяють окупацію українських територій, вимушену міграцію, руйнування інфраструктури, втрату транзитного потенціалу, деіндустріалізацію промислових міст і регіонів [33].

Станом на квітень 2023 року майже 20% території України є окупованими. Серед них найбільші промислові центри, такі як Донеччина, частка валового регіонального продукту якої у загальному підсумку в 2021 році становила 5,2%. Також втрачені порти на Азовському морі, заблоковані на Чорному, що значно впливає на зовнішню торгівлю.

За офіційними даними, станом на грудень 2022, з початку повномасштабного вторгнення кількість населення України зменшилася на 6,7 млн осіб [38]. Кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні перевищила 8 млн людей. До п'ятірки регіонів, з яких виїжджали найбільше, увійшли Харківська, Київська, Донецька, Луганська області та м. Київ. Приймали ВПО найбільше в Дніпропетровській, Київській, Львівській, Вінницькій та Полтавській областях [39]. Дуже ймовірно, що багато з тих, хто зареєстрований як ВПО за новим місцем проживання, можуть не повернутися в міста, які вони залишили, що суттєво вплине на розміщення робочої сили в регіонах України.

За даними Київської школи економіки прямі збитки, нанесені українській інфраструктурі під час війни склали майже 63 мільярди доларів: зруйновано або захоплено щонайменше 411 навчальних закладів, 36 медичних установ, 1600 житлових будинків, 26 заводів/складів, 15 аеропортів, 6 ТЕС/ГЕС. Крім того, зруйновано/приведено в непридатність понад 15 тис. км доріг, понад 5 тис. км залізниць, 15 аеропортів, 350 мостів і шляхопроводів. [40]. За період з 24 лютого 2022 року по 24 лютого 2023 року збиток, завданий житловим об'єктам від російського вторгнення в Україну, оцінюється в 50 мільярдів доларів США. Ще 36 мільярдів доларів США зафіксовано як збитки від пошкоджень інфраструктури.

Водночас війна підкреслює стійкість українських регіонів і міст. З початку вторгнення РФ в Україну в лютому 2022 року регіональні та муніципальні органи влади відігравали життєво важливу роль у військових зусиллях. Муніципалітети, наприклад, використовують центри надання адміністративних послуг, створені в рамках реформи децентралізації після 2014 року, для реєстрації внутрішньо переміщених осіб, надання їм доступу до соціальних виплат та координації гуманітарної допомоги. Вони також є ключовими партнерами у зусиллях з реконструкції та відновлення, наприклад, шляхом визначення місцевих інвестиційних потреб [41].

Ситуація в країні є складною і потребує негайних дій з боку уряду та громадян України.

Удосконалення стратегії розвитку регіонів в умовах війни і повоєнної відбудови повинно бути спрямоване на декілька напрямків:

1) Безпека та стабільність. Війна є перешкодою для розвитку будь-якої країни. Тому першочерговим завданням є забезпечення безпеки та стабільності в районах, що постраждали від конфлікту.

2) Ідентифікація та оцінка нових викликів, що постали перед Україною загалом та окремими регіонами внаслідок російсько-української війни. Як показує аналіз, для одних громад актуальним є швидке відновлення через відбудову зруйнованого, а для інших — розвиток у нових умовах.

3) Мобілізація ресурсів. Умови війни та повоєнної відбудови потребують великих зусиль для забезпечення фінансових та інших ресурсів для розвитку регіонів. Необхідно залучати донорську допомогу, збільшувати бюджетні видатки на підтримку повоєнної відбудови та відновлення інфраструктури. Також важливо заохочувати приватний сектор та інвесторів для залучення додаткових ресурсів.

4) Відповідальне використання коштів. Умови війни та повоєнної відбудови можуть призвести до збільшення ризику корупції та зловживань владою. Тому важливо забезпечити прозорість та відповідальність в усіх процесах повоєнної відбудови, залучати громадські організації та експертів для контролю за використанням бюджетних коштів.

5) Зміцнення механізмів і практик фінансування регіонального розвитку країни, орієнтованість на регіональні чи міжрегіональні проекти з вищою економічною віддачею.

6) Зміцнення потенціалу муніципалітетів щодо планування та реалізації проектів реконструкції та відновлення, а також відстеження прогресу, створення механізму на національному та місцевому рівнях (наприклад, цифрова платформа для відстеження субнаціональних витрат) для підтримки прозорого використання фінансування органами влади, забезпечуючи при цьому довіру до уряду та донорів [41].

7) Основною метою відбудови має бути трансформація економіки та суспільства України шляхом модернізації — не лише її інфраструктури, а й економічних, політичних та соціальних інститутів, забезпечуючи таким чином рішучий відрив від радянського минулого України та прокладаючи їй шлях до приєднання в ЄС.

ВИСНОВКИ

У першому розділі дипломної роботи розглянуто такі важливі аспекти, як сутність поняття регіонального розвитку, основні концепції та моделі, міжнародні системи оцінки та моніторингу, а також механізми стимулювання інноваційного розвитку економіки регіонів.

Визначено фактори, що впливають на регіональний розвиток, які включають географічне розташування, природні ресурси, інфраструктуру, економіку, освіту, культуру, державну політику, соціальні умови, політичну стабільність та інновації. Виділено основні принципи політики регіонального розвитку, подана характеристика новітніх концепцій регіонального розвитку, а також розроблено SWOT-аналіз моделей інноваційного розвитку регіонів. На основі аналізу було виділено три оптимальні моделі для України: модель «інноваційного екосистемного підходу», модель «інноваційних кластерів» та модель «зеленого» економічного розвитку.

Теоретико-методологічний розділ дипломної роботи дозволив більш глибоко зрозуміти основні засади та механізми регіонального розвитку, а також виявити потенційні напрямки його розвитку в Україні.

В аналітико-дослідницькому розділі дипломної роботи було проведено оцінку регіонального розвитку України на основі різних економічних показників, таких як ВРП, рівень безробіття та зайнятості, капітальні та прямі інвестиції, наявний дохід населення. Було встановлено, що регіональний розвиток в Україні є нерівномірним, присутня сильна концентрація економічної активності у великих містах та обласних центрах, а також суттєві відмінності у соціально-економічному розвитку різних регіонів. Аналіз показав, що проблеми регіонального розвитку в Україні пов'язані з обмеженими можливостями інфраструктури, недостатнім рівнем інвестицій та малою кількістю інноваційних проектів. Також присутні соціальні проблеми, пов'язані з високим безробіттям, низьким рівнем доходів населення та міграцією до більш розвинених регіонів.

Аналіз інноваційного розвитку регіонів дозволив оцінити конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість регіонів, виділити чотири

кластери за такими показниками, як кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, які мають науковий ступінь, загальний обсяг витрат на виконання наукових досліджень і розробок, витрати на інновації підприємств, кількість заявок на винаходи, кількість заявок на корисні моделі, обсяг реалізованої інноваційної продукції, кількість підприємств, що впроваджували інноваційні процеси, кількість підприємств, які розробляли інновації-процеси.

Загалом результати дослідження дозволили зробити висновок про те, що регіональний розвиток в Україні має низку проблем, серед яких недостатня фінансова підтримка та координація між суб'єктами інноваційної діяльності, відсутність належної інфраструктури, зокрема інформаційної та транспортної, недостатня підготовка фахівців, відсутність стимулюючої політики, державної і регіональної підтримки створення та розвитку інституцій інноваційної інфраструктури, проте існують перспективи для його вдосконалення та оптимізації.

В заключному розділі роботи були запропоновані рішення, які можуть сприяти зменшенню або усуненню проблем регіонального розвитку в Україні. Зокрема, важливо покращити якість управління у регіонах, що є одним із ключових факторів успішного розвитку. Для цього необхідно забезпечити ефективну взаємодію між муніципальними органами влади, бізнес-спільнотою та громадянським суспільством. Також важливими є покращення якості освіти та підвищення кваліфікації кадрів у регіонах, що дозволить залучати до регіонів більше інвестицій та талановитих фахівців, створення інфраструктури в регіонах, таких як транспортні та комунікаційні системи, що дозволить покращити бізнес-клімат та залучити більше інвестицій. Необхідною є добре продумана політика розвитку кластерів, яка спонукатиме компанії до співпраці для розробки спільних проектів, сприятиме зв'язкам між галуззю та наукою та посилюватиме міжгалузеву взаємодію.

Нарощування потенціалу, покращення якості та запровадження міжнародних стандартів економічної статистики також сприятиме підвищенню якості управління регіональним розвитком. В свою чергу, використання сучасних

технологій та аналітичних інструментів, таких як Big Data аналіз, машинне навчання, аналіз просторових даних, штучний інтелект та інші можуть допомогти у збиранні, обробці та аналізі даних, що дозволить більш точно визначити потреби регіонів та розробити більш ефективні стратегії та механізми підтримки їх розвитку.

Регіональний розвиток є одним із найважливіших завдань для України, і низка заходів, таких як підтримка агропромислового комплексу, розвиток екологічно чистих технологій, розвиток туризму, розвиток місцевих систем енергопостачання та використання поновлюваних джерел енергії, створення місцевих програм підтримки підприємництва можуть суттєво сприяти його досягненню.

В умовах війни та повоєнного відновлення в Україні розробка та реалізація ефективної стратегії розвитку регіонів стає особливо важливим завданням. Для цього необхідно приділити особливу увагу удосконаленню державної політики у галузі регіонального розвитку, а також розробці та реалізації конкретних програм та проектів у різних регіонах України. Основною метою відбудови має бути трансформація економіки та суспільства України шляхом модернізації — не лише її інфраструктури, а й економічних, політичних та соціальних інститутів. Зміцнення потенціалу муніципалітетів щодо планування та реалізації проектів реконструкції, створення нового та дієвого механізму відстеження субнаціональних витрат, забезпечення прозорості та відповідальності в усіх процесах повоєнної відбудови є важливими задачами, що постають перед країною.

Наприкінці слід наголосити, що регіональний розвиток в Україні є одним із ключових завдань держави. Необхідність розвитку обумовлена як економічними, так і соціальними, політичними і екологічними чинниками. Проведене дослідження показало, що для досягнення успіху в цій галузі необхідна комплексна робота щодо залучення інвестицій, розвитку інфраструктури, вдосконаленні нормативно-правової бази та систем моніторингу результатів, підтримки малого та середнього бізнесу, підвищення якості освіти та кваліфікації кадрів. Однак досягнення успіху в регіональному розвитку в Україні буде можливим лише за умови спільної роботи

держави, бізнесу та населення. Тільки в цьому випадку можна буде створити сприятливе економічне середовище в кожному регіоні, що призведе до сталого розвитку регіональної економіки і, зрештою, розвитку всієї країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі XX-XXI століть: нові пріоритети. К. : Наукова думка, 2006. 512 с.
2. Соціально-економічні системи продуктивних сил регіонів України : посібник / С. І. Дорогунцов, Л. Г. Чернюк, П. П. Борщевський та ін. – К. : Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2002. 364 с.
3. Сторонянська І. З. Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні: тенденції та перспективи розвитку / І. З. Сторонянська. Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2009. 392 с.
4. Регулювання регіонального розвитку в Україні / О.І. Амоша, В.П. Вишневський, А.І. Землянкін та ін. Економіка пром-сті. 2006. № 1. С. 45-59.
5. Амоша О.І., Саломатіна Л.М. Інноваційний розвиток промислових підприємств у регіонах: проблеми та перспективи // Економіка України. 2017. №3(664). С. 20-34.
6. Геєць, В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку [монографія] / В.М. Геєць. К.: НАН України; Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2009. 864 с.
7. Герасимчук З. В. Теоретичні основи інституційного забезпечення стимулювання сталого розвитку регіону / З. В. Герасимчук, В. Г. Поліщук // Регіональна економіка. 2011. № 4. С. 30-47.
8. Данилишин Б. М. Адміністративно-фінансова децентралізація: можливості та ризики для розвитку територіальних громад. Регіональна економіка. 2022. №2(104). С. 139-140.
9. Захарченко В. І. Інституційні засади підвищення міжнародної конкурентоспроможності України та її регіонів / В. І. Захарченко, С. В. Захарченко // Економічні науки. Серія : Регіональна економіка. 2016. Вип. 13. С. 153-167.
10. Єгоров І.Ю, Рижкова Ю.О. Інноваційна політика та імплементація розумної спеціалізації в Україні, Ekon.prognozuvannâ. 2018. Вип. 3, сс. 48–64.

11. Снігова О.Ю. Розкриття потенціалу смарт-спеціалізації для подолання регіональної структурної інертності в Україні. Економіка України. 2018. № 8 (681). С. 75—87.
12. Foray, D., David, P. and Hall, B. (2009). Smart Specialisation – The Concept. URL: http://ec.europa.eu/invest-in-research/monitoring/knowledge_en.htm. (Accessed: 01.04.2023)
13. Hegyi, F. B. and Prota, F. Assessing Smart Specialisation: Monitoring and Evaluation Systems, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2021.
14. Gianelle, C., D. Kyriakou, C. Cohen and M. Przeor. Implementing Smart Specialisation: A Handbook, Brussels: European Commission, 2016.
15. Бурдун А. Цілі та критерії соціально-економічного розвитку регіону. Державне будівництво. 2008. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_1_37 (Дата звернення: 01.04.2023).
16. Пузаков Д. В. Поняття соціально-економічного розвитку в регіоні // Наукові записки ЦДПУ. Серія: Право = Academic Notes. Series: Law : зб. наук. праць / відп. ред. Є. Ю. Соболев [та ін.]. Кропивницький: 2020. Вип. 9. С. 141-144.
17. Nelson, Richard R., National Innovation Systems: A Comparative Analysis (1993). University of Illinois at Urbana-Champaign's Academy for Entrepreneurial Leadership Historical Research Reference in Entrepreneurship. URL: <https://ssrn.com/abstract=1496195>. (Accessed: 01.04.2023).
18. Porter M. E. The Competitive Advantage of Nations. / M. E.Porter. US: Free Press, 1998.
19. Etzkowitz, H. The Triple Helix: University-Industry-Government innovation in action. London, Routledge, 2008. 220 p.
20. Економічний потенціал регіону: аналіз, оцінка, діагностика. / О.М. Тищенко, І.А. Кізім, А.І. Кубах, Є.В. Давискіба / Монографія. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. 176 с.
21. Великий тлумачний словник української мови [Текст] / Уклад. і голова ред. В.Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.

22. Державна служба статистики: Регіональна статистика. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>. (Дата звернення: 01.04.2023).
23. Національний банк України. Статистика зовнішнього сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>. (Дата звернення: 01.04.2023).
24. Сологуб І. Економіка. Прямі іноземні інвестиції в регіони України. URL: <https://voxukraine.org/pryami-inozemni-investytsiyi-v-regiony-ukrayiny>. (Дата звернення: 01.04.2023).
25. Регіони України у післякризовий період: ризики та перспективи розвитку: аналітична доповідь / С. О. Біла, О. В. Шевченко, В. І. Жук, М. О. Кушнір та ін.; за ред. С. О. Білої. Київ : НІСД, 2011. 104 с.
26. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomichni_naslidki.html. (Дата звернення: 01.04.2023).
27. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n11>. (Дата звернення: 01.04.2023).
28. Олексенко Л. В. Аспекти розвитку інфраструктури національної інноваційної системи в період російсько-української війни (2014–2022 рр.) URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-30>. (Дата звернення: 01.04.2023).
29. Річний звіт. Національний орган інтелектуальної власності. Видання ДП "Український інститут інтелектуальної власності". 2020.
30. Наукова та інноваційна діяльність України за 2020 рік: стат. зб. // Державна служба статистики України. Київ, 2021. 242 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/zb_Nauka_2020.pdf. (Дата звернення: 01.04.2023).
31. Вишневський О. С., Рабошук С. Я., Лісовець І. С., Гончаренко М. О. Напрями вдосконалення стратегування смарт-спеціалізації регіонів України з позицій шумпетеріанства, інституціоналізму та девелопменталізму. Економіка промисловості. 2023, том. 101 Випуск 1, с.40-55. 16р.

32. Global Innovation Index 2022. UKRAINE. URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2022/. (Дата звернення: 01.04.2023).

33. Ткачук А., Третяк Ю. Відновлення України. Регіональний аспект. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/vidnovlennja-ukrajini-rehionalnij-aspekt.html>. (Дата звернення: 01.05.2023).

34. Кабінет Міністрів України. Постанова Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: від 5 серпня 2020 р. № 695

35. Мурашко А. Новини: економіка. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1891502-na-pidtrimku-rozvitku-regioniv-u-byudzheti-na-2021-rik-peredbacheno-33-4-mlrd-grn>. (Дата звернення: 01.04.2023).

36. Визначення основних проблем об'єктів інноваційної інфраструктури у відповідності до сфери їх діяльності. К. : Укртехінформ, 2014. С. 2–9

37. World Bank. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment: February 2022 - February 2023 (English). Washington, D.C.: World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099184503212328877/P1801740d1177f03c0ab180057556615497>. (Accessed: 01.04.2023).

38. Верховна Рада України. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік». Київ, 2022. 13 с. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1527959>. (Дата звернення: 01.04.2023).

39. Мінреінтеграції. Кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні перевищила 8 млн людей: звідки й куди їхали найбільше. URL: <https://minre.gov.ua/2022/05/11/kilkist-vnutrishno-peremishhenyh-osib-vpo-v-ukrayini-perevyshhyla-8-mln-lyudej-zvidky-j-kudy-yihaly-najbilshe/>. (Дата звернення: 01.04.2023).

40. Київська школа економіки. За тиждень збитки, нанесені в ході війни інфраструктурі України, зросли щонайменше на \$8,3 млрд. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-tizhden-zbitki-naneseni-v-hodi-viyni-infrastrukturi-ukrayini-zrosli-shhonaymenshe-na-8-3-mlrd/>. (Дата звернення: 01.04.2023).

41. OECD. Turning to regions and local governments to rebuild Ukraine. URL: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/turning-to-regions-and-local-governments-to-rebuild-ukraine-9510f490/>. (Accessed: 01.04.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Показники економічного розвитку регіонів 2014-2021 рр.

Область	Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	27249	37270	46615	58296	71098	83133	88380	114218
Волинська	23218	30387	34310	49937	58294	73192	75193	90331
Дніпропетровська	53749	65897	75396	97043	114750	122298	126209	186697
Донецька	27771	26864	32318	39299	45936	49385	50124	69446
Житомирська	23678	30698	38520	49700	62905	70225	76017	95948
Закарпатська	19170	22989	25727	34197	41706	48853	49538	60632
Запорізька	37251	50609	59729	75196	85764	91452	99738	138521
Івано-Франківська	27232	33170	37220	46282	57030	63237	66245	88227
Київська	46058	60109	74216	89904	112510	123216	135817	162696
Кіровоградська	29223	39356	47469	55128	67743	77788	81166	109183
Луганська	14079	10778	14251	13873	16300	18793	20297	24684
Львівська	28731	37338	45319	58183	70169	85177	94317	119049
Миколаївська	30357	41501	50091	60486	70325	82121	86750	112864
Одеська	31268	41682	50159	62643	72731	82879	92823	115129
Полтавська	48040	66390	81145	105994	123722	134383	136608	195825
Рівненська	24762	30350	33958	42004	49038	58318	62485	77599
Сумська	26943	37170	41741	51367	62943	70550	75815	100760
Тернопільська	20228	24963	29247	38563	46828	54821	60565	79412
Харківська	35328	45816	57150	69409	86889	92835	97428	122227
Херсонська	21725	30246	36585	45486	52914	59972	66973	87378
Хмельницька	24662	31660	37881	49858	59576	65893	77153	96964
Черкаська	30628	40759	48025	59612	76881	86279	91817	112145
Чернівецька	16552	20338	23365	31495	37443	46135	50110	61088
Чернігівська	26530	35196	41726	55139	69712	78098	85435	117225
Область	Нааявний дохід населення у розрахунку на одну особу							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	23422	29637	34931	45436	55734	65503	70939	86274
Волинська	20137	24980	30013	38514	46120	53990	57973	70061
Дніпропетровська	32036	39142	44366	57333	74755	89042	94804	113085
Донецька	26234	21346	20927	25278	33840	39843	42219	49217
Житомирська	22102	27801	32979	42684	52715	62571	66651	79328
Закарпатська	17358	22457	26856	33891	41418	47852	52379	60386
Запорізька	30182	36277	43462	54261	65065	76062	83309	97924
Івано-Франківська	20357	26540	31719	40580	48724	56514	61088	71944
Київська	28443	33956	40127	50664	65623	76232	80274	98771
Кіровоградська	21954	27383	32745	42227	50373	58461	64510	76623
Луганська	19788	15634	13793	16416	21252	24975	27274	32223
Львівська	23595	29542	35325	44981	56592	67353	73092	89441
Миколаївська	23459	29342	34971	45356	55469	64700	69884	85575
Одеська	24242	32385	39132	50111	63153	75288	82007	96851
Полтавська	26196	31997	37938	48663	61649	72843	78813	95770

Рівненська	21781	26708	31295	40325	48184	55917	59350	70826
Сумська	23938	30572	36084	45852	55829	65932	71955	87410
Тернопільська	18401	24040	28195	36204	43577	50536	55776	67467
Харківська	26274	32198	38197	48370	56421	66547	75923	92746
Херсонська	20728	27880	32968	41695	50195	58129	63853	76532
Хмельницька	22686	29292	34395	43638	50640	58934	65411	78500
Черкаська	21761	26970	32327	41854	50600	59626	64852	79621
Чернівецька	18476	23929	28361	36215	42762	49142	54178	64130
Чернігівська	23093	28440	33231	42501	51213	59972	65815	76777
Область	Кількість діючих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	58	59	54	58	62	66	64	...
Волинська	53	54	48	54	57	61	59	...
Дніпропетровська	80	83	79	86	90	98	98	...
Донецька	26	28	25	25	23	25	23	...
Житомирська	52	53	48	53	56	60	59	...
Закарпатська	48	49	40	46	51	51	53	...
Запорізька	82	82	77	84	87	92	92	...
Івано-Франківська	57	57	50	55	60	63	60	...
Київська	104	105	103	111	114	119	114	...
Кіровоградська	78	79	74	80	85	93	92	...
Луганська	14	15	16	16	16	17	16	...
Львівська	73	74	62	71	76	81	83	...
Миколаївська	90	91	87	94	101	109	103	...
Одеська	100	100	88	101	104	109	107	...
Полтавська	69	70	63	72	78	82	81	...
Рівненська	45	45	40	45	48	52	52	...
Сумська	52	52	48	52	55	58	58	...
Тернопільська	48	48	40	45	48	49	50	...
Харківська	91	92	75	84	89	94	95	...
Херсонська	76	75	68	77	79	82	79	...
Хмельницька	54	54	48	54	59	62	61	...
Черкаська	65	67	65	72	76	81	78	...
Чернівецька	45	45	39	43	45	47	47	...
Чернігівська	57	57	50	58	60	65	64	...
Область	Капітальні інвестиції							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	5674,6	7373,0	8301,9	11744,1	17626,5	15724,9	13601,5	14013,1
Волинська	3389,7	6166,8	6384,2	7041,9	8687,0	12664,0	9121,6	8263,2
Дніпропетровська	20356,5	25919,9	33169,0	42908,5	60288,6	66951,1	58601,4	65469,8
Донецька	13155,3	8304,3	11902,2	17268,9	26979,4	30594,5	26597,8	30072,9
Житомирська	2904,9	4044,4	5573,5	7722,0	8742,3	8466,9	9270,2	9484,4
Закарпатська	2638,7	3778,4	4663,0	5623,7	7500,6	9330,3	5081,0	5126,3
Запорізька	7034,5	7794,3	11039,7	15879,7	15732,0	14876,7	15495,0	18270,8
Івано-Франківська	6837,5	9609,3	7947,6	9707,8	9393,7	9305,5	6338,0	8408,2
Київська	19653,5	24359,1	33411,4	34494,5	40713,4	50295,7	32760,0	35927,4
Кіровоградська	3122,4	4057,1	6355,3	7320,9	7181,5	7794,3	6746,0	6540,4
Луганська	5222,6	2060,1	4122,2	3329,8	3219,3	3357,5	3259,1	3291,8

Львівська	9555,0	13386,5	18605,2	24105,9	28995,5	31061,5	23641,5	24041,9
Миколаївська	3771,4	5989,9	9730,2	11178,0	10099,2	12549,3	9504,9	8272,7
Одеська	9361,3	9983,5	16728,7	22299,7	23787,8	21080,1	21437,6	18853,7
Полтавська	8827,8	8337,9	15265,1	15855,6	18636,7	23005,3	25156,9	23808,2
Рівненська	2804,6	4334,2	4324,1	6126,8	7228,0	6729,2	5650,6	6076,3
Сумська	2798,1	3663,0	5762,6	6947,1	7749,9	7734,2	7200,1	7465,0
Тернопільська	2590,0	3827,5	4888,2	7150,6	8375,0	9210,3	7296,8	8536,6
Харківська	8032,3	11246,7	16545,9	19361,7	23551,3	22874,6	20248,6	19438,6
Херсонська	2208,1	3107,4	4591,3	7362,2	8853,2	12368,3	7199,1	5157,9
Хмельницька	4078,3	6809,3	9123,3	10499,9	11274,9	10534,1	10617,0	10874,8
Черкаська	3262,1	4485,8	6498,7	8144,2	11110,4	11385,5	9079,3	9590,3
Чернівецька	1686,9	2789,2	2668,8	2992,1	3720,6	4096,8	3319,5	3397,2
Чернігівська	2621,2	3550,2	5318,5	7351,1	8971,3	8740,5	7957,1	8367,1

Додаток Б

Показники інноваційного розвитку регіонів в 2020 році

	Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, які мають науковий ступінь у 2020 році	Загальний обсяг витрат на виконання наукових досліджень і розробок, млн грн у 2020 році	Витрати на інновації підприємств у 2020 році, тис. грн	Кількість заявок на винаходи за регіонами в 2020 році	Кількість заявок на корисні моделі за регіонами в 2020 році	Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг), тис. грн	Кількість підприємств, що впроваджували інноваційні процеси у 2018-2020 рр.	Кількість підприємств, які розробляли інноваційні процеси (підприємство м самостійно) у 2020 році
м. Київ	39484	9115,7	6660556	438	1288	7494181	263	179
Харківська	11637	2558,3	1885690	209	650	4152473	192	120
Дніпропетровська	7679	1511,5	2631999	140	473	8378122	197	110
Львівська	3916	494,4	739529	61	202	1570755	151	93
Запорізька	3646	...	3007745	40	311	4341247	120	87
Одеська	2159	317,4	556826	71	229	981022	98	57
Миколаївська	1770	301,1	834316	19	63	2312165	45	29
Київська	1523	355,4	1080896	59	126	1963630	123	78
Сумська	1148	153	236319	23	82	674160	40	25
Херсонська	569	81,6	101556	24	84	484792	22	13
Чернівецька	552	112,1	112186	2	106	339275	28	15
Полтавська	516	37,6	1121923	17	152	...	61	39
Чернігівська	510	69,9	46065	14	23	541374	41	20
Закарпатська	510	84,9	...	38	71	160036	39	19
Черкаська	462	75,6	462575	11	65	585881	40	28
Івано-Франківська	458	51	399587	38	83	293166	72	57
Вінницька	449	50,8	242621	36	209	715308	65	37
Тернопільська	327	35,8	391565	26	318	986598	63	45
Донецька	323	22,3	1499806	37	167	15504771	32	16
Житомирська	268	26,1	259467	14	55	96440	24	17
Рівненська	253	13,8	119391	5	53	136019	40	25

Хмельницька	233	...	186775	9	58	584397	40	30
Луганська	209	31	32290	12	84	...	16	7
Кіровоградська	132	21	348657	12	45	1474445	32	19
Волинська	127	10	...	6	62	507107	31	7

Ім'я користувача:
Економічної теорії Журба Тетяна

ID перевірки:
1015128353

Дата перевірки:
17.05.2023 12:01:48 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
06.06.2023 16:38:40 EEST

ID користувача:
100005720

Назва документа: Лісовець І.С._Економічна аналітика регіонального розвитку в Україні

Кількість сторінок: 64 Кількість слів: 14667 Кількість символів: 119806 Розмір файлу: 241.71 KB ID файлу: 1014810037

9.74% Схожість

Найбільша схожість: 0.61% з Інтернет-джерелом (http://confcontact.com/2013_04_04_zhv/16_Karakov.htm)

8.35% Джерела з Інтернету

415

Сторінка 66

6.7% Джерела з Бібліотеки

430

Сторінка 74

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

14